

Spoločnosť pre predškolskú výchovu - región Šaľa

Mesto Šaľa

Svet dieťaťa v materskej škole

Šaľa

20. november 2015

Spoločnosť pre predškolskú výchovu - región Šaľa

Mesto Šaľa

Svet dieťaťa v materskej škole

zborník z odborného seminára

realizovaného 20.11.2015 v meste Šaľa

pod záštitou primátora mesta Šaľa

Mgr. Jozefa Belického

Žaneta Gužíková

(ed.)

Šaľa 2015

POĎAKOVANIE:

Ďakujem zástupcom mesta - primátorovi mesta Šaľa Mgr. Jozefovi Belickému a vedúcej Spoločného školského úradu Ing. Erike Velázquezovej za podporu Spoločnosti pre predškolskú výchovu - región Šaľa. Ďakujem prednášajúcim, hosťom, sponzorom a všetkým ktorí podporili a zároveň sa pričínili k zorganizovaniu odborného seminára. Ďakujem učiteľkám, ktorým práca s deťmi nie je ľahostajná a majú v sebe pocit zodpovednosti voči budúcnosti. Ďakujem kolegyniam z organizačného tímu, ktoré v rámci svojho voľného času dopomohli k tomu, aby odborný seminár s názvom „Svet dieťaťa v materskej škole“ priniesol pre zúčastnených nové poznatky a skúsenosti využiteľné v praxi.

Žaneta Gužíková

Editor:

PaedDr. Žaneta Gužíková

ORGANIZAČNÝ TÍM

odborného seminára s názvom „Svet dieťaťa v materskej škole“ – 20.11.2015 Šaľa:

PaedDr. Žaneta Gužíková – predseda SPV región Šaľa, spolocnost.sala@gmail.com

Mgr. Alžbeta Matulová – tajomník SPV región Šaľa

Irena Vargová – pokladník SPV región Šaľa

Beáta Sobotová, Mgr. Szilvia Borsányi, Eva Csillagová, Silvia Bartošová, Andrea Vlasáková,

Mgr. Ľubica Hippová, Eva Reháková.

ODBORNÝ SEMINÁR PODPORILI:

Mesto ŠAĽA, G&G penzión Šaľa, AGROPOL – pestovanie a predaj ovocia Vlčany, DORI – penzión Diakovce, COOP JEDNOTA Galanta, Jana Vajíčeková, Zuzana Vargová, LUKY MZ s.r.o., REALEXPO, s.r.o., Konturs s.r.o., Bepa s.r.o., Top speed s.r.o., ALIANZ, Garmond Nitra s.r.o., Pro Solutions s.r.o, Stiefel Eurocart s.r.o., Dr. Jozef Raabe Slovensko s.r.o., AT Publishing s.r.o., Elarin s.r.o., Kvant spol.s.r.o., Scholaris s.r.o., INFRA Slovakia s.r.o., Watt Sk s.r.o, Baribal s.r.o.

Spoločnosť pre predškolskú výchovu – región Šaľa

ISBN 978-80-972216-0-7

EAN 9788097221607

Za jazykovú a obsahovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.

OBSAH

Úvod

Inovovaný Štátny vzdelávací program pre predškolské vzdelávanie v materských školách a jeho pilotná fáza <i>prof. PhDr. Branislav Pupala, CSc.</i>	6
--	---

Možnosti tvorby ŠKVP a plánovania v predprimárnom vzdelávaní v materskej škole <i>PaedDr. Zuzana Moncmanová PhD.</i>	13
--	----

Predprimárne vzdelávanie na Slovensku: vzdelávacia oblasť "Jazyk a komunikácia" v kontexte súčasnej revízie Štátneho vzdelávacieho programu pre MŠ <i>doc. PhDr. Oľga Zápotočná, CSc., PhDr. Zuzana Petrová, PhD.</i>	26
---	----

Vzdelávacia oblasť Zdravie a pohyb v inovovanom ŠVP pre materské školy <i>Mgr. Dana Masaryková, PhD.</i>	37
--	----

Inovovaný Štátny vzdelávací program pre materské školy, vzdelávacia oblasť umenie a kultúra – výtvarná výchova <i>PaedDr. Alena Minns, PhD.</i>	45
---	----

Muzikoterapia v predškolskom výchovno-vzdelávacom procese <i>PhDr. Marián Šperka</i>	50
--	----

Charakteristika vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie v materských školách <i>Mgr. Miroslava Višňovská, PhD.</i>	53
---	----

Akreditované vzdelávacie programy Metodicko - pedagogického centra k inovovanému Štátnemu vzdelávaciemu programu <i>PaedDr. Eva Pupíková</i>	58
--	----

Hráme sa na výskumníkov v materskej škole <i>Ing. Michal Malárik</i>	62
--	----

Druhý krok - rozvíjajúci program pre materské školy <i>prof. PhDr. Eva Gajdošová, PhD.</i>	69
--	----

Dobrá prax v materských školách <i>doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.</i>	72
---	----

Záver

ÚVOD

Spoločnosť pre predškolskú výchovu región Šaľa vznikla v januári 2013. Naším cieľom je riešiť aktuálne problémy učiteliek materských škôl a zastupovať naše záujmy. Činnosť, ktorá prezentuje región Šaľa je ukazovateľom toho, že ciele priorityne stanovené sa snažíme i naplňať.

Odborný seminár pod názvom „Svet dieťaťa v materskej škole“ – sa konal 20.novembra 2015 v Dome kultúry v Šali. Hlavnými cieľmi seminára bolo riešiť problémy pri aplikovaní a používaní inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu do praxe a poukázať na špecifiká, osobitosti práce učiteľa materskej školy.

Všetkých prítomných v úvode seminára privítali deti z novovzniknutej MŠ Bernoláková (dve bežné triedy s vytvorenou špeciálnou triedou pre deti s poruchami autistickeho spektra) a deti s ZŠ s MŠ VJS Vlčany. Seminár otvorili a slávnostné príhovory predniesli: *PaedDr. Danica Lehocká, PhD.* – viceprimátorka mesta Šaľa, *PaedDr. Jana Bolebruchová* – predsedníčka Spoločnosti pre predškolskú výchovu (SPV) a *PaedDr. Žaneta Gužíková* – predsedníčka Spoločnosti pre predškolskú výchovu – región Šaľa. S referátmi vystúpili: *prof. PhDr. Branislav Pupalá, CSc.*, *PaedDr. Zuzana Moncmanová PhD., doc. PhDr. Oľga Zápotočná, CSc.*, *Mgr. Miroslava Višňovská PhD.*, *Mgr. Dana Masaryková, PhD., doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.*, *PhDr. Marián Šperka*, *Ing. Michal Malárik*, *PaedDr. Eva Pupíková*, *prof. PhDr. Eva Gajdošová, PhD.*

Vizitkou materskej školy sú v prvom rade učitelia a vo všeobecnosti je to školský vzdelávací program, ktorý sa v nej uplatňuje. Školský vzdelávací program, prostredníctvom ktorého sa rovnocenne a vyvážené rozvíjajú nielen kognitívne, ale aj nonkognitívne aspekty osobnosti dieťaťa. Svet dieťaťa v materskej škole patrí v prvom rade deťom a veríme, že spoločnými silami dokážeme tento svet pre dieťa vytvárať i naďalej.

Žaneta Gužíková

INOVOVANÝ ŠTÁTNY VZDELÁVACÍ PROGRAM PRE PREDŠKOLSKÉ VZDELÁVANIE V MATERSKÝCH ŠKOLÁCH A JEHO PILOTNÁ FÁZA

Branislav Pupala

Kurikulárna inovácia s kuriozitou

Školský rok 2015/2016 je tak trochu špecifickým tým, že sa v ňom tak v materských školách, ako i školách základných a stredných začali zavádzať inovované štátne vzdelávacie programy pripravené ako revízie predchádzajúcich programov uplatňovaných od roku 2008. Hoci motívy pre inovácie štátnych vzdelávacích programov boli pre všetky typy škôl podobné, genéza ich tvorby bola pre každý zo spomenutých stupňov škôl odlišná. V prípade materských škôl proces inovácie predchádzala dôkladnejšia koncepčná analýza existujúceho stavu, podrobnejšie zohľadňovanie medzinárodných kurikulárnych politík, ako aj snaha vnímať programové nastavenie predškolského vzdelávania v systéme celého regionálneho školstva, ako to deklaratívne stanovil aj školský zákon, keď materské školy priradil do školskej sústavy. Výsledný tvar inovovaného ŠVP je potom produktom týchto širších súvislostí, zohľadňujúc existujúcu kurikulárnu legislatívu, ktorá vzdelávacím programom (štátnym i tým školským) diktuje základné štrukturálne prvky včítane istých obmedzení.

Rozdiel medzi materskými školami a školami základnými (či strednými) v súvislosti so zavádzaním inovovaných štátnych vzdelávacích programov (ďalej iŠVP) do praxe je aj ten, že kým základné školy začali svoj inovovaný národný program uplatňovať celoplošne, materské školy v tomto školskom roku začali iŠVP používať na báze dobrovoľnosti. To znamená, že v danom školskom roku ho používajú len tie materské školy, ktoré sa k nemu aktívne prihlásili a ktoré aj formálne uzavreli so Štátnym pedagogickým ústavom dohodu, že ho budú uplatňovať na základe obojstrannej spolupráce s uvedenou inštitúciou. Hoci sa niektoré skupinky z prostredia predškolského vzdelávania snažili navodiť atmosféru, že materské školy nechcú prijať iŠVP, pravda bola niekde inde, lebo záväzok dobrovoľného prijatia iŠVP uplatnilo viac ako 300 materských škôl. Tie sa dostali do fázy existencie tohto programu, ktorá sa v prípade materských škôl označuje ako „pilotná“. Očakáva sa, že v tejto fáze sa ešte „vychytajú“ niektoré kozmetické chyby navrhnutého programu a od školského roku

2016/2017, keď sa už iŠVP stane pre všetky materské školy záväzný, sa do prostredia materských škôl dostane program v relatívne optimálnom nastavení.

Kuriozitou v správe kurikulárnej politiky na Slovensku zo strany ministerstva školstva je nasledovná skutočnosť: Kým nový štátny vzdelávací program pre materské školy mal v komunite predškolských učiteľov značnú podporu a v prospech jeho zavádzania sa zrealizovala pomerne masívna on-line petícia, inovovaný program pre základné školy bol prijímaný učiteľmi a vedeniami škôl rozpačito, pričom taktiež bol sprevádzaný petíciou – aby sa jeho celoplošné zavedenie odložilo o jeden rok. No a ministerstvo školstva v tejto situácii rozhodlo celkom paradoxne a vlastne komicky – širšie podporený program pre materské školy sa spustil v podobe „pilotného overovania“, inovovaný program pre základné školy napriek citeľne širšej rezistencii bol zavedený celoplošne.

Verejne sa môžeme len domnievať čo stálo za takýmto úplne nelogickým (a zjavne aj nekonceptným) rozhodnutím ministra školstva, aj keď s istotou viem povedať, že za nekonceptným správaním stojí rozličná miera vytrvalosti tlakov rôznych skupín, na ktoré minister reagoval práve týmto spôsobom, a zjavne ich koncepcne neustál. Aj keď ide o vážne koncepcné pochybenie v správe kurikulárnej politiky, môžeme sa nad ním len pousmiať, pretože práve pre materské školy sa vlastne tento krok stal výhodným a v konečnom dôsledku sa môže stať prospešným. Základným školám celoplošné zavedenie programu nijako nepomohlo, skôr naopak, je to len ďalší krok, ktorý sa ako jeden z ďalších málo úspešných opatrení zapíše do dlhého zoznamu nespočetných slabín u nás stále nezvládanej a amatérskej kurikulárnej politiky pod vedením rovnako dlhého zoznamu všakovakých ministrov školstva, ktorí sa nijakým spôsobom nesnažili hlbšie porozumieť, o čom kurikulárna politika vlastne je.

Prínos pilotnej fázy

Ešte raz teda podčiarknem: rozhodnutie o tom, že v prvom roku sa bude iŠVP pre materské školy uplatňovať dobrovoľne a jeho zavádzanie bude mať podobu prechodnej „pilotnej fázy“ považujem za potenciálne prínosné a produktívne, pričom takýto krok rozhodne patrí do rámca rozumnej (hoci u nás skôr náhodnej) politiky kurikulárnych zmien. Spomeniem aspoň

niektoré zásadnejšie momenty, ktoré fáza pilotu umožnila v prospech kvalitnejšieho zavádzania národného kurikula do praxe:

1. Keďže do pilotnej fázy sa materské školy prihlasovali dobrovoľne, znamená to, že s programom pracujú materské školy, ktoré sú na prácu s týmto programom dobre a vysoko motivované, majú ochotu podieľať sa na kurikulárnych zmenách, sú otvorené komunikácii a spolupráci. Dá sa veľmi dobre predpokladať, že „pilotné“ materské školy budú predstavovať pre štát partnera, ktorý k programu môže poskytnúť relevantnú spätnú väzbu a taktiež aj dobre mienené pripomienky na jeho korekcie. V tejto skupine pilotných materských škôl sa len s malou pravdepodobnosťou vyskytnú také, ktorých spätná väzba na program by bola paušálne negativistická a ktoré by sa podieľali na deštruktívnych diskusiách k tejto téme, aké boli vo fáze tvorby iŠVP výdatne a veľmi zákerne podnecované s cieľom za každú cenu spochybníť celý proces tvorby iŠVP od samých základov. Mnohé materské školy, ktoré sa do „pilotu“ zapojili, môžu predstavovať akési „ostrovy“ produktívnej práce, ktoré ukážu, ako sa základné a novšie myšlienky iŠVP naozaj môžu uplatňovať v živote školského kurikula a v práci učiteliek materských škôl. Vytvára sa tu príležitosť zachytávať tieto „ostrovy“ a predstavovať ich ako príklady dobrej praxe pri zavádzaní kurikulárnych inovácií alebo inovácií v školskom spracúvaní vzdelávacích obsahov materských škôl.
2. Pilotná fáza znamenala najmä vytvorenie veľkorysého priestoru na priebežnú a serióznú prípravu sprievodných materiálov, ktoré sú pre zavádzanie akéhokoľvek nového národného kurikula potrebné a nevyhnutné a ktorých sa učiteľky oprávnené dožadujú. Už pred pilotnou fázou vznikol a v jej realizácii sa začal používať stručný metodický návod na tvorbu školských vzdelávacích programov. Keďže iŠVP predpokladá značnú redukciu administratívnej záťaže pri tvorbe školského kurikula, tento metodický materiál dal podnet na to, akou cestou sa uberať, aby sa administratívna záťaž naozaj odbúrala. Spolu s týmto metodickým materiálom viaceré aktívne učiteľky a materské školy zverejnili svoje vlastné prístupy, ako nové kurikulum pretavujú do plánov výchovno-vzdelávacej činnosti. Vzniklo viacero inšpirujúcich materiálov a ukážok takýchto plánov, nie aby ich materské školy kopírovali, ale aby dostali odvahu postupovať podľa svojich vlastných predstáv

a možností. Rovnako sa vytvoril priestor na to, aby sa do praxe dostala ďalšia metodická pomôcka, ktorej sa učiteľky materských škôl dožadovali - ide o adaptáciu výkonových štandardov z iŠVP (ktoré sa formulované ako výstup predškolského vzdelávania pre deti pred vstupom do základnej školy) na podrobnejšie vývinové úrovne, čím sa ešte zohľadňuje pretrvávajúci návyk učiteliek mať k dispozícii jasnejšiu predstavu o tom, v akých krokoch sa smeruje k výkonovému štandardu. Tento materiál je súčasne akousi konkretizovanou databázou vývinových možností detí pre jednotlivé vzdelávacie oblasti, ktorá hmatateľne odzrkadľuje to, čo sa postulatívne skrýva za tzv. psychodidaktickými prístupmi k plánovaniu vyučovania. Vzdelávacie oblasti sa v tomto materiáli predstavujú v podobe nárastu vývinových kapacít detí a nie v postulovaní „učiva“ pre deti. Okrem toho dnes už je spracovaný aj metodický materiál pre prácu s evaluačnými otázkami (či pre detailnú evaluačnú prácu učiteliek), ktorú sú prirodzenou a neoddeliteľnou súčasťou iŠVP a azda aj jeho najnovším prvkom. Vytvárajú sa ďalšie podporné metodické materiály, mnohé z nich budú produktmi samotných učiteliek a zapojených materských škôl, pretože zapojenie v pilotnej fáze otvorilo učiteľkám možnosť, aby prostredníctvom ŠPÚ boli zverejňované dobré skúsenosti v podobe rozličných metodických materiálov. V príkrom kontraste s uvedeným je na škodu veci, že v priebehu pilotnej fázy sa objavil aj metodický materiál, ktorý sa tvorbu školských vzdelávacích programov snažil vtesnať do starých zabehnutých koľají, rýchlo sa ho však podarilo utlmiť a autorky upozorniť na to, že učiteľky materských škôl zavádzajú a snažia sa ich vzdialiť pôvodným ideám iŠVP (išlo o pokus, kde sa opakovane nesprávne interpretovali učebné osnovy a neúmerne sa preferovala tvorba školského vzdelávacieho programu v podobe „projektov“, ktoré v rozpore so základnými princípmi predškolského vzdelávania mali predstavovať „učebné osnovy“). Existencia uvedených metodických materiálov a ich príbežná ďalšia produkcia našťastie prekryla ďalšiu zásadnú chybu ministerstva, keď sa vo fáze tvorby iŠVP odmietavo stavalo k tvorbe metodických príručiek pre jednotlivé vzdelávacie oblasti, a keď túto nepochopiteľnú hrubú chybu kompenzovalo súkromné vydavateľstvo. Aj keď je veľmi dobré, že tieto metodické príručky v danom vydavateľstve vyšli (a okamžite boli rozpredané), je nenapraviteľnou a neospravedliteľnou chybou štátu (teda ministerstva školstva), že fakticky prinútil materské školy, aby si ich obstarávali na vlastné náklady.

3. Pilotná fáza vytvorila dostatočne veľký priestor na podporné vzdelávacie aktivity pre zapojené materské školy, pre ich riaditeľky a učiteľky. Cez vzdelávacie akcie organizované najmä cez Štátny pedagogický ústav sa znovu detailnejšie diskutovali zámery iŠVP pre školskú prax, a najmä sa do hĺbky mohli s učiteľkami prebrať detaily inovácií v jednotlivých vzdelávacích oblastiach. Hoci počet zapojených materských škôl (a učiteliek v nich) nie je malý, predsa len vzdelávacie podujatia mohli byť adresnejšie a detailnejšie, ako v situácii, kedy sa mali masovo, jednorázovo a teda neefektívne „zaškolovala“ celá kohorta všetkých učiteliek materských škôl v SR, ako tomu bolo v roku 2008 (s následnou oprávnenou vlnou kritiky takýchto rýchlikových, povrchných a často veľmi neprofesionálnych „zaškolení“). Popri vzdelávacích aktivitách organizovaných ŠPÚ sa vytvoril priestor na to, aby ministerstvo školstva napravilo svoju ďalšiu chybu a vydalo akreditáciu vzdelávacím programom Metodicko-pedagogického centra pre jednotlivé vzdelávacie oblasti, aj keď sa horlivosť úradníckej duše príslušného ministerského úradníka prejavila v iniciatívnom vyprodukovaní ďalšej následnej chyby týchto programov – keď z vlastnej „nápaditosti“ a hlbkej neznalosti celej problematiky „zatrhol“, aby do týchto vzdelávacích aktivít mohli byť zapojení aj učelia pedagogických akadémií, ktorí budú pripravovať budúce učiteľky pre nový program. Organizátori i lektori vzdelávacích podujatí si v „pilotnej fáze“ taktiež overili, aké sú vzdelávacie potreby zúčastnených učiteliek a či vzdelávacie ponuka a povaha vzdelávacích aktivít je pre potreby zavádzania iŠVP do praxe postačujúca a efektívna. Vzdelávania uskutočňované v pilotných fázach sa teda mohli stať akousi „predfázou“ vzdelávacích aktivít pre ďalšie učiteľky, keď iŠVP vojde do fázy jeho celoplošnej aplikácie vo všetkých materských školách.
4. Sympatické je, že pilotná fáza vytvorila nenásilnú príležitosť na dobrovoľné diskusie a výmenu skúseností zapojených aktérov. Príkladom je vytvorenie novej facebookovej uzavretej skupiny zapojených učiteliek, kde si navzájom radia, pýtajú sa a zdieľajú svoje materiály spojené s prípravou svojich školských vzdelávacích programov, plánov výchovno-vzdelávacej činnosti či iných metodických detailov a vytvorili si tak novú neoficiálnu platformu neformálneho on-line sebazvedávania a vzájomnej podpory. Motivačne dobre zjednotené a pozitívne naladené prostredie tejto skupiny sa

dokonca prejavilo tak, že pokusy o deštruktívne prístupy k zavádzaniu iŠVP do praxe cez pár jednotlivcov prihlásených do skupiny vyústilo do toho, že tieto hlasy neboli akceptované a boli skupinou prirodzene deaktivované. V rámci pilotnej fázy sa vlastná aktivita a pozitívna energia zapojených materských škôl prejavila aj v tom, že si aktívne vo svojich materských školách či regiónoch organizovali vzdelávacie podujatia, na ktoré prizývali tvorcov iŠVP a kde sa opäť kumulovala vzájomná podpora a spätná väzba. Pozitívnu správou je tiež to, že napriek „vy-outovaniu“ pedagogických akadémií zo vzdelávacích programov MPC zo strany ministerstva (všimnime si, že úloha ministerstva v celom tomto procese je vskutku neobvykle kontroverzná, absolútne nekoncepčná a chaotická) sa aj tieto práve prostredníctvom sebvzdelávacích akcií vlastne prihlásili do pilotnej fázy.

5. Všeobecne sa dá povedať, že „pilotná fáza“ poskytla priestor na to, aby sa od dobrovoľne zapojených materských škôl zhromaždila spätná väzba rozličného druhu a na všetky možné aspekty procesu zavádzania iŠVP do praxe. S cieľom získania masívnejšej a systematickejšej spätnej väzby bol zo strany Štátneho pedagogického ústavu spracovaný, distribuovaný a vyhodnotený on-line dotazník pre zapojené učiteľky, ktorý sa priamo vzťahoval na identifikáciu potrieb učiteliek súvisiacich práve s prácou s novým ŠVP.

Ohrozenie

Získaná spätná väzba z pilotnej fázy bude určite využitá na dopracovanie iŠVP v detailoch - črtajú sa napr. úpravy niektorých výkonových štandardov či úpravy v stanovovaní objemu zastúpenia vzdelávacích oblastí pre časové úseky, na doladenie vzdelávacích aktivít či na prípravu ďalších metodických materiálov. No črtá sa aj jedno ohrozenie spočívajúce v tom, že sa objavujú snahy, ako „pilotnú fázu“ zneužiť. Z niektorých kruhov totiž znovu zaznamenávame pokusy, aby sa „pilotná fáza“ zvrhla do ďalšieho kola akéhosi masívneho pripomienkovania iŠVP, ktoré by malo tento program zrejme podstatnejšie zmeniť a tak nás všetky vrátiť do fázy, kedy tvorbu nového ŠVP sprevádzalo neustále iracionálne a agresívne podkopávanie všetkého, čo sa na tomto poli urobilo. Návrat do tejto fázy a jeho opakované podnecovanie založené na neustálych pokusoch predostierať jeho vykonštruované chyby je nezodpovednou hrou pár jednotlivcov, ktorí sa v mene svojich mocenských ambícií zahrávajú

so zodpovednosťou a trpezlivou prácou všetkých zainteresovaných, no najmä učiteliek, ktoré sa snažia robiť svoju prácu na poli kurikulárnych zmien nezištne a v dobrej vôli. Veď všetkým nám je jasné, že ani iŠVP nie je dokonalý, že legislatívou bol dotlačený do podoby, ktorá nereprezentuje tú najlepšiu prax predškolského vzdelávania ako ju poznáme z medzinárodného prostredia. No pre túto dobu a východiská, ktoré sú k dispozícii je určite primeraný a – ako sa evidentne ukazuje zo stretnutí s učiteľkami a ako je dokladované aj vyššie spomenutým dotazníkovým prieskumom ŠPÚ– pre učiteľky je dobre zrozumiteľný a používateľsky prijateľný. Ostáva veriť v zdravý rozum, že pilotnú fázu necháme produktívne odznieť a že z nej dokážeme pre vytvorené iŠVP vytážiť všetko to, čo pomôže tento program skutočne vylepšiť.

KONTAKT:

Prof. PhDr. Branislav Pupala, CSc.
Katedra školskej pedagogiky, Pedagogická fakulta,
Trnavská univerzita v Trnave
Priemyselná 4, 813 43 Trnava
branislav.pupala@truni.sk

MOŽNOSTI TVORBY ŠKVP A PLÁNOVANIA V PREDPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ V MATERSKEJ ŠKOLE

Zuzana Moncmanová

Abstrakt:

Príspevok prináša stručný prehľad informácií o tvorbe inovovaného školského vzdelávacieho programu a plánovaní výchovno-vzdelávacej činnosti na základe praktických skúseností nadobudnutých v rámci pilotnej fázy zavádzania inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie v materských školách (2015). Ponúka i vybrané aktivity realizované v podmienkach materskej školy.

Všetky podporné materiály, ktorých hlavným cieľom je uľahčiť učiteľkám materských škôl prácu so Štátnym vzdelávacím programom a uchopenie tvorby školských vzdelávacích programov (ďalej len ŠkVP), sú dostupné na webovom sídle Štátneho pedagogického ústavu. Ten sa veľmi aktívne zhostil úlohy, ktorou je implementácia inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu (ďalej len iŠVP) pre všetky stupne vzdelávania. Pre predprimárne vzdelávanie ide o pilotnú fázu zavádzania iŠVP pre predprimárne vzdelávanie v materských školách.

Vymedzenie pojmu kurikulum

Pojem kurikulum označuje vzdelávací program – akýkoľvek, či už ide o vzdelávací program národný, štátny, školský, triedny. Spravidla obsahuje určenie cieľov a obsahu vzdelávania, náčrt výchovno-vzdelávacieho procesu, spôsobov jeho vyhodnocovania, ako aj ďalších podmienok tejto práce.

Existujú viaceré modely kurikula. Môže existovať niekoľko úrovní kurikula.

- Všeobecný rámec je vymedzený štátnym (národným) kurikulumom;
- Jeho konkretizácia je vyjadrená školským kurikulumom;
- Učiteľky konkretizujú kurikulum pre svoju triedu vo vlastných kurikulumných dokumentoch, ktoré vznikajú na základe plánovania výchovno-vzdelávacej činnosti vo veľmi individuálnej štruktúre, obsahu a rozsahu (Manuál na tvorbu

školských vzdelávacích programov pre materské školy podľa inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie, 2015).

Východiská pri tvorbe ŠkVP

V prvom rade musí materská škola zohľadniť aktuálny právny stav, ktorý predstavuje legislatívny rámec tvorby ŠkVP. Ide o zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 596/2003 Z. z., vyhlášku o materskej škole a ostatné všeobecne záväzné právne predpisy vzťahujúce sa na uskutočňovanie výchovy a vzdelávania v materskej škole.

A v neposlednom rade pri tvorbe ŠkVP vychádza z platného štátneho vzdelávacieho programu, vlastných cieľov a zamerania (profilácie) materskej školy, autoevalvácie materskej školy, potreby detí, z požiadaviek zákonných zástupcov, základnej školy, zriaďovateľa, ale i Štátnej školkej inšpekcie, ktorá plní funkciu kontroly štátu nad úrovňou pedagogického riadenia a nad úrovňou výchovy a vzdelávania.

Medzi hlavné ciele a úlohy inšpekčnej činnosti okrem iného patrí i sledovanie stavu rozpracovania školského vzdelávacieho programu (ŠkVP) v MŠ na základe vymedzených kritérií hodnotenia.

Oblasť hodnotenia	1. Riadenie školy
Kritérium hodnotenia	1.1 Školský vzdelávací program
Indikátor	Podmienka naplnenia kritéria hodnotenia
1.1.1 Materská škola (MŠ) má vypracovaný školský vzdelávací program (ŠkVP), podľa ktorého uskutočňuje výchovu a vzdelávanie.	<ul style="list-style-type: none"> Štruktúra ŠkVP je v súlade s § 7 ods. 4 a 5 školského zákona. Úroveň vypracovania ŠkVP umožňuje realizovať výchovu a vzdelávanie v súlade s princípmi a cieľmi výchovy a vzdelávania.
1.1.2 V ŠkVP má MŠ vymedzené vlastné ciele a poslanie výchovy a vzdelávania	<ul style="list-style-type: none"> Vlastné ciele korešpondujú so zameraním (profiláciou) školy. Vlastné ciele zodpovedajú reálnym podmienkam MŠ.
1.1.3 MŠ má v ŠkVP rozpracované učebné osnovy (UO), umožňujúce rozvoj kľúčových kompetencií	<ul style="list-style-type: none"> UO sú súčasťou ŠkVP, sú rozpracované minimálne v rozsahu vzdelávacích štandardov štátneho vzdelávacieho programu.

detí.	
1.1.4 MŠ ponúka edukačné príležitosti pre deti so špeciálnymi výchovnovzdelávacími potrebami (ŠVVP).	<ul style="list-style-type: none"> • MŠ deklaruje vytvorené podmienky výchovy a vzdelávania (obsah, formy, metódy) pre deti so ŠVVP. • Škola má vypracované individuálne vzdelávacie programy pre deti so ŠVVP v spolupráci so školským zariadením výchovného poradenstva a prevencie.
1.1.5 So ŠkVP sú oboznámení pedagogickí, odborní zamestnanci a zákonní zástupcovia detí.	<ul style="list-style-type: none"> • Bol prerokovaný v pedagogickej rade a v rade školy. • Boli s ním oboznámení zákonní zástupcovia detí. • ŠkVP je zverejnený na verejne prístupnom mieste.

Zdroj: [https://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/MS\(3\).pdf](https://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/MS(3).pdf)

Povinné súčasti ŠkVP

Medzi povinné súčasti školských vzdelávacích programov na základe § 7 ods. 4 školského zákona patrí:

- ✓ názov školského vzdelávacieho programu,
- ✓ vymedzenie vlastných cieľov a poslania výchovy a vzdelávania,
- ✓ stupeň vzdelania, ktorý sa dosiahne absolvovaním školského vzdelávacieho programu,
- ✓ vlastné zameranie školy,
- ✓ dĺžku štúdia/dochádzky a formy výchovy a vzdelávania,
- ✓ učebné osnovy,
- ✓ vyučovací jazyk,
- ✓ spôsob a podmienky ukončovania výchovy a vzdelávania a vydávanie dokladu o získanom vzdelaní,
- ✓ personálne zabezpečenie,
- ✓ materiálno-technické a priestorové podmienky,
- ✓ podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní,
- ✓ vnútorný systém kontroly a hodnotenia detí,
- ✓ vnútorný systém kontroly a hodnotenia zamestnancov školy,
- ✓ požiadavky na kontinuálne vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov.

Ako vyplýva zo znenia zákona povinnou súčasťou ŠkVP sú i učebné osnovy. Avšak právny stav platný od 1. septembra 2015 prináša nové možnosti ich spracovania, ktoré môžu materské školy využiť podľa vlastnej potreby a uváženia. Na základe znenia § 9 odsek 6 „Jednotlivé druhy a typy škôl vypracujú učebné osnovy najmenej v rozsahu ustanovenom vzdelávacím štandardom príslušného štátneho vzdelávacieho programu. Učebnými osnovami materskej školy môžu byť vzdelávacie štandardy jednotlivých vzdelávacích oblastí.

Východiská plánovania

Ďalšou súčasťou ŠkVP vo vzťahu k zneniu iŠVP sú i východiská plánovania. Pričom plánovanie výchovno-vzdelávacej činnosti je možné ponímať v dvoch úrovniach: na úrovni školy a na úrovni učiteľa (konkrétnej triedy). Jedným z východísk plánovania výchovno-vzdelávacej činnosti je odporúčané rozvrhnutie vzdelávacích oblastí na časový úsek jedného mesiaca. Podporný materiál k tejto problematike je dostupný na:

http://www.statpedu.sk/sites/default/files/nove_dokumenty/pilotna-faza-zavadzania-inovovaneho-svp-pre-ms/planovanie_9_2015_final.pdf

Rozvrhnutie vzdelávacích oblastí s časovou frekvenciou na jeden mesiac			
Dopoludňajšie ciele vzdelávacie aktivity		Popoludňajšie ciele vzdelávacie aktivity	
Jazyk a komunikácia		minimálne 6-krát	Podľa voľby učiteľky na základe potreby zopakovať, utvrdiť už známy obsah zohľadňujúc profiláciu materskej školy, ale i súťaže a projekty, do ktorých je materská škola zapojená.
Matematika a práca s informáciami		minimálne 6-krát	
Človek a príroda		minimálne 4-krát	
Umenie a kultúra		minimálne 6-krát	
Človek a spoločnosť		minimálne 4-krát	
Človek a svet práce			
Zdravie a pohyb		minimálne 4-krát	

Ukážky aktivít s deťmi

Aktivita č. 1 Tradičné stávanie mája v obci

Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť

6 História okolia

Vzdelávacie štandardy

Výkonové štandardy

6.2 Uvedie príklad tradičnej regionálnej kultúry.

Obsahové štandardy

Učiteľka rozpráva a vedie riadený rozhovor o minulosti blízkeho okolia aj prostredníctvom zvykov, tradícií a folklóru, ktoré sa viažu na danú lokalitu. Obsah sprístupňuje napríklad prostredníctvom sviatkov, na ktoré sa lokálne zvyky, tradície a folklór viažu.

Vzdelávacia oblasť Umenie a kultúra

1.5 Hudobno-pohybové činnosti

Vzdelávacie štandardy	
Výkonové štandardy	Obsahové štandardy
1.5.1 Vyjadrí charakter piesní a hudby prirodzeným kultivovaným pohybom.	Učiteľka vedie deti k správne tanečnému držaniu tela, kultivovanému pohybu pri pohybovom vyjadrení obsahu riekaniak, piesní a hudby.
1.5.2 Využíva tanečné prvky v jednoduchých choreografiách.	Učiteľka imitačne osvojuje s deťmi tanečné prvky: tanečnú chôdzu, tanečný beh, prísunový krok (dopredu, dozadu a do strán), poskočný krok, cval, točenie vo dvojici, točenie na mieste, pohupy v kolenách, úklony pri jednoduchých tanečných choreografiách.

Foto: školský archív

Aktivita č. 2

Vzdelávacia oblasť Človek a príroda

6 Prírodné javy

Vzdelávacie štandardy	
Výkonové štandardy	Obsahové štandardy
6.1 Opíše vybrané prírodné javy a podmienky zmeny ich fungovania na základe vlastného pozorovania a skúmania (svetlo a tieň, teplo a horenie, topenie a tuhnutie, vyparovanie, rozpúšťanie, zvuk, sila a pohyb).	Učiteľka zisťuje aktuálne predstavy detí o vybraných prírodných javoch a ďalej ich spolu s deťmi skúma: Svetlo a tieň - Identifikujú spolu zdroje svetla a to, ako je možné svetlo vytvoriť. Skúmajú tvorbu tieňa, jeho predlžovanie a skracovanie, pozorovanie tieňa v exteriéri v súvislosti so zdanlivým pohybom Slnka po oblohe a pod.

Metodický postup

STIMULUJÚCA SITUÁCIA

Aktivita nasledovala po aktivite, v rámci ktorej sa deti oboznámili so svetlom. Rozprávali o svetle na základe svojich skúseností. Kde všade je svetlo? Odkiaľ sa tam dostalo?

Čo by sme mohli urobiť s pomocou vody s miskou, zrkadlom a bielym výkresom? Pri vhodnom slnečnom počasí je dobré aktivitu zrealizovať na dvore, farebné spektrum bude oveľa výraznejšie a lepšie pozorovateľnejšie. Do nádoby s vodou ponoríme zrkadlo, ktoré natáčame k slnečnému svetlu (prípadne k baterke) tak, aby sa rozložené svetlo odrazilo na bielom výkrese. Deti nabádam otázkami Aké farby vidíš na výkrese? V akom sú poradí? Čo nám napomohlo, aby sme farby na bielom výkrese uvideli?

PRAKTICKÁ ORGANIZÁCIA A OBOZNÁMENIE DETÍ S CIEĽOM AKTIVITY

Deti zakreslia farby, ktoré vidia na pracovný list. Vybrané dieťa zhrnie na základe zakreslených farieb, čo sme na výkrese uvideli, farby pomenuje. Následne deťom vysvetlím, že dnes budeme zmiešavať rôzne farby a skúsime zistiť, aké farby nám po zmiešaní vzniknú. Zopakujeme si pomenovanie farieb pomocou farebných kariet uložených na koberci.

USMERŇOVANIE DETÍ PRI ICH VLASTNEJ VÝSKUMNEJ AKTIVITE

Prvou aktivitou detí bude v tme (pod čiernou plachtou) zistiť pomocou baterky s tromi farebnými sklíčkami – červeným, modrým a zeleným, že farba bieleho svetla sa mení podľa toho, aké farebné sklíčko k svetlu priložíme. K rovnakému zisteniu prídu i prostredníctvom okuliarov s farebnými sklami.

Najprv zakreslia svoje predpoklady a potom si pod čiernou plachtou overia ich správnosť buď pomocou baterky s farebnými sklíčkami, alebo na slnečnom svetle pomocou okuliarov s farebnými sklíčkami.

Pracovný list č. (2) Akej farby bude biele svetlo po priložení jedného farebného sklíčka?

Farba sklíčka	Predpoklad	Skutočnosť
		
		
		

(Pracovný list č. 2)

Vedúci skupiny zhrnie zistené výsledky s pomocou zákresov v pracovnom liste.

Druhou aktivitou si deti budú overovať predpoklady o tom, čo sa stane, ak preložíme cez seba dve sklíčka rôznej farby. Deti okrem farby vnímajú aj tvar sklíčok, ktoré vkladajú do drevenej podložky.

Foto: školský archív

Pracovný list č. (3) Aká farba vznikne po zmiešaní – prekrytí dvoch rôznych farebných skliček?

Farby sklička	Predpoklad	Skutočnosť
 		
 		
 		
 		

(Pracovný list č. 3)

Vedúci skupiny zhrnie zistené výsledky s pomocou zákresov v pracovnom liste.

ZHODNOTENIE RIEŠENIA VÝSKUMNÉHO PROBLÉMU

Po ukončení skúmania sa vrátíme k pôvodnému cieľu skúmania a zdôrazníme ho: Zistili sme, že slnečné svetlo sa nám na výkrese s využitím vody, zrkadla zobrazilo ako 6 farieb. Aké to boli farby? Čo sme zistili o zmiešaní farieb?

Spoločne s deťmi sa zameriame na porovnávanie a hodnotenie výsledkov zapísaných v pracovných listoch. Požiadame jedno dieťa, aby si zobralo svoj pracovný list a vysvetlilo ako sa biele svetlo správalo po priložení farebných sklíčok. Ďalšie dieťa vysvetlí a zhodnotí, čo sme zistili pri prekryvaní sklíčok dvoch farieb. Ak má dieťa problém vyjadriť výsledok, pomáhame mu tým, že ho upozorňujeme na obrázky, ktoré má zakreslené na jednotlivých pracovných listoch a pýtame sa ho, čo znamenajú.

ORGANIZÁCIA ZÁVERU VZDELÁVACEJ AKTIVITY

Po zhodnotení uložíme na zem obrázky rôznych predmetov. Úlohou detí bude vybrať obrázok, ktorý zobrazuje svetlo určitej farby a zdôvodniť, na čo farebné svetlo slúži. Napr. modré, červené, oranžové, zelené svetlá majáka sanitky, polície, požiarnikov, smetiarskych aut, semaforov, svetlá na autách – skúsenosti z návštevy dopravného ihriska.

Na záver si deti prakticky skúsia zlúčenie farebného spektra do bielej farby pomocou vlastnoručne zhotoveného “farebného vlčika“. Podľa záujmu môžu deti zmiešavať temperové farby na výkrese, pričom využijú nadobudnuté skúsenosti z aktivity s farebnými sklíčkami.

Foto: školský archív

EVALVAČNÉ OTÁZKY

Čím argumentuje, keď diskutuje o svojej predstave o vysvetlení pozorovaného prírodného javu? Ako experimentuje s prírodným javom? Dožaduje sa samo aktivít súvisiacich s vybraným prírodným javom?

Aktivita č. 3

Vzdelávacia oblasť Umenie a kultúra

2.5 Synestézia (medzizmyslové vnímanie)

Vzdelávacie štandardy

Výkonové štandardy

2.5.1 Frotážuje rôzne povrchy.

2.5.2 Rozlišuje rôzny charakter povrchov.

Obsahové štandardy

Učiteľka umožňuje deťom aktivity zamerané na snímanie rozmanitých povrchov technikou frotáže (budovanie vzorkovníčka, alebo tvarovej kompozície z frotážovaných povrchov). Vede detí k pomenovaniu rôznych hmatových pocitov z frotážovaných povrchov (drsny, hladký, vrúbkovaný, pichľavý, mäkký...).

Metodický postup

MOTIVÁCIA

Didaktická hra zameraná na hmatové zmyslové vnímanie - Aký povrch cítim? S využitím sady drevených skladačiek oblepených rôznym druhom povrchov (brúsny papier, vlna, plastová mriežka a pod.) dieťa popíše a nazve hmatový vnem rôzne štruktúrovaných povrchov. Porovná hmatové vnemy so skúsenosťou z predchádzajúcej aktivity v rámci vzdelávacej oblasti Človek a príroda, keď rozprávali o stromoch – kôre, listoch a ihličí pozorovaných v areáli materskej školy. Určovali podobnosti a odlišnosti pozorovaných rastlín (stromov, kríkov, kvetov, tráv).

AKTIVITA

Deti v areáli školského dvora frotážovali ľubovoľné časti okolitých stromov - brezy, lípy, javora, pagaštanu, borovice, smreku, tuje. Podľa výberu časti list, kôra, konár si samostatne zvolili použitie suchého pastelku alebo rudky ako i farbu papiera.

Foto: školský archív

HODNOTENIE

Po skončení aktivity si deti prezreli zhotovené práce pripnuté na špagát v areáli školského dvora a zhodnotili svoju výtvarnú činnosť. Nakoľko išlo o začiatok školského roka bolo ich hodnotenie štruktúrované pomocou dopĺňujúcich otázok učiteľky. Čo sa ti najviac páčilo na aktivite? Prečo si si zvolil rudku, pastel? Ktorú časť stromu si si vybral? Aký mala povrch? Urobil by si nabudúce niečo inak? Prečo? Ak by sme ešte vytvárali takéto obrázky, čo by sme mohli ešte použiť?

HODNOTENIE VÝCHOVNO-VZDELÁVACEJ ČINNOSTI UČITEĽOM

Všetky deti splnili zrealizovanú aktivitu. So záujmom pozorovali ostatných kamarátov pri činnosti. Apelovali na učiteľku, ak činnosť ešte nerealizovali. Realizáciou podobne ladených aktivít s využitím techniky frotáže deti postupne získajú lepšiu zručnosť a dokážu lepšie reflektovať na svoju výtvarnú činnosť. Získajú i lepšie skúsenosti s rozmanitým výtvarným materiálom a jeho vlastnosťami.

EVALVAČNÉ OTÁZKY

Aké pocity vyjadruje prostredníctvom rôznych povrchov? Dokáže zrozumiteľne a výstižne popísať a nazvať hmatový vnem z rôzne štruktúrovaných povrchov? Dožaduje sa realizácie frotážovania samo? Je ho potrebné k frotážovaniu nabádať? Ako uchopuje výtvarný materiál? Podľa čoho si volí povrch na frotážovanie? Aké farebné tóny a výtvarný materiál volí? Chce činnosť opakovať, má záujem frotážovať ďalšie povrchy?

ODPORÚČANIA PRE ĎALŠIU ČINNOSŤ

Frotážovanie konárov tuje a ihličnanov bielou kriedou a s použitím sivého papiera (vizuálne evokuje námrazu na konároch stromov).

Lepenie malých štvorcov papiera, na ktorých je frotáž rôznych druhov povrchov podľa fantázie dieťaťa.

Zhotovenie mincí s využitím techniky frotáže.

Domaľovanie plochy vodovými farbami po frotáži rôznych povrchov voskovými pastelkami.

Literatúra

Kritéria hodnotenia v školskom roku 2015/2016. Dostupné na:

[https://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/MS\(3\).pdf](https://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/MS(3).pdf)

Manuál na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy podľa inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie. 2015. Bratislava: Štátny pedagogický ústav. Dostupné na:

http://www.statpedu.sk/sites/default/files/nove_dokumenty/pilotna-faza-zavadzania-inovovaneho-svp-pre-ms/manual_ms.pdf

Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách. 2015.

Bratislava: Štátny pedagogický ústav. Dostupné na:

<http://www.minedu.sk/data/att/7828.pdf>

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Kontakt:

PaedDr. Zuzana Moncmanová, PhD.

Základná škola s materskou školou

Športová 33, 919 26 Zavar

mszavar@gmail.com

PREDPRIMÁRNE VZDELÁVANIE NA SLOVENSKU: VZDELÁVACIA OBLASŤ "JAZYK A KOMUNIKÁCIA" V KONTEXTE SÚČASNEJ REVÍZIE ŠTÁTNEHO VZDELÁVACIEHO PROGRAMU PRE MŠ¹

Ol'ga Zápotočná, Zuzana Petrová

Abstrakt

Príspevok prezentuje základný rámec koncipovania obsahu tematickej oblasti "Jazyk a komunikácia" v Štátnom vzdelávacom programe pre predprimárne vzdelávanie (ŠVP). Východiská koncipovania ŠVP v danej oblasti opiera o analýzu teoretických a empirických výskumov ranej gramotnosti. Špecifikuje jednotlivé oblasti obsahovej štruktúry danej tematickej oblasti s dôrazom na zásadné zmeny priorít v porovnaní s predchádzajúcimi programovými dokumentami pre MŠ.

Kľúčové slová

počiatočná jazyková gramotnosť, štátny vzdelávací program, obsahová revízia kurikula

Úvod

Napriek tomu, že zmeny v kurikulárnej politike začali byť implementované na Slovensku len nedávno – spájajú sa s prijatím nového Školského zákona v 2008 – v súčasnosti už prebieha revízia základných kurikulárnych dokumentov. To, že v prípade predprimárneho vzdelávania nejde len o revíziu kozmetického charakteru, ale prináša pomerne zásadné zásahy do základnej štruktúry národného kurikula, tzv. štátneho vzdelávacieho programu (ďalej len ŠVP), je zapríčinené skutočnosťou, že MŠ zostali pomimo základnej línie tvorby ŠVP na vyšších stupňoch vzdelávania. Výsledkom bolo postavenie ŠVP pre predprimárne vzdelávanie ako tematického kurikula (v kontraste s kurikulumom akademickým na vyšších stupňoch vzdelávania), ktorému nielenže nepredchádzala kritická analýza doterajšej kurikulárnej politiky a jej dopadov na rozvoj dieťaťa, ale ju ani nerámcovala koncepčne ucelená predstava o základných pilieroch predprimárneho vzdelávania s jasnou perspektívou

¹ Príspevok prezentovaný na medzinárodnej vedeckej konferencii *Koncepcie vzdělávání v současné kurikulární diskusi*, ČPS, Liberec, 2013.

vo vzťahu k príprave dieťaťa na vstup do ZŠ a ani postavenie koherentnejších základov školskej úspešnosti a kultúrnej gramotnosti jedincov.

Keďže sa doposiaľ priority v oblasti počiatočného jazykového vzdelávania koncentrovali hlavne na hovorenú podobu jazyka a aj to viac-menej na jej formálne parametre, zámerom príspevku je analyzovať dôvody presunu pozornosti v tejto oblasti aj na poznávanie a používanie písanej podoby jazyka. Toto poznávanie rámcujeme konceptom budovania jazykovej a v širšom ponímaní aj kultúrnej gramotnosti, ktorý zacieľuje pozornosť na funkčné a zmysluplné využívanie jazyka vo všetkých jeho podobách a formách ako zásadného kultúrneho nástroja. Ako môžu tieto priority ovplyvňovať koncipovanie vzdelávacej oblasti pri tvorbe kurikula pre MŠ budeme demonštrovať na príklade aktuálnej revízie ŠVP pre predprimárne vzdelávanie na Slovensku.

1. Dôvody revízie koncepcie počiatočného jazykového vzdelávania detí v MŠ

Potreba revízie tradičného pohľadu na možnosti koncipovania počiatočného jazykového vzdelávania detí v predškolskom veku u nás bola zdôrazňovaná už vo vzťahu k predchádzajúcemu kurikulárnemu dokumentu pre MŠ – Programu výchovy a vzdelávania detí v materských školách (PVVD, 1999). Predmetom kritiky bolo niekoľko aspektov koncepcie tohto dokumentu vo vzťahu k jazykovému vzdelávaniu detí, ktoré súviseli s tým, že oficiálne etablovaná koncepcia rozvíjania tejto oblasti bola rozptýlená do viacerých oblastí rozvoja dieťaťa (tzv. výchovných zložiek a ich oblastí) a tejto koncepcii chýbala nadväznosť na aktuálne výskumné zistenia a tendencie v oblasti počiatočnej gramotnosti detí (Zápotočná, 1999; Zápotočná, Hošková, 2000/2001; Pupala, Zápotočná, 2003; Zápotočná, Petrová, 2010).

Keďže prvá z týchto tendencií, distribúcia jednotlivých oblastí počiatočného jazykového vzdelávania detí do viacerých oblastí rozvoja dieťaťa a špecifický dôraz na niektoré z jej aspektov, nie je náhodná, ale má svoj súvis s tradične chápaným – „legitímnym“ – priestorom pre MŠ vo vzťahu k výučbe čítania a písania, stručne načrtneme najprv podobu vymedzenia týchto oblastí v PVVD. Tá totiž napriek deklarovanej snahe o zásadnejšiu zmenu v pohľade na plánovanie predprimárneho vzdelávania zostala prítomná aj v novom reformnom kurikulárnom dokumente.

2. Tradičný pohľad na počiatkové jazykové vzdelávanie v MŠ na Slovensku

Tradičná koncepcia počiatkového jazykového vzdelávania detí v MŠ (etablovaná prostredníctvom PVVD) distribuovala obsahové a cieľové požiadavky viažuce sa na túto oblasť do niekoľkých oblastí rozvoja dieťaťa, čím bol narušený dôležitý vzťah medzi hovorenou a písanou podobou jazyka; a medzi písaním a knižnou kultúrou. Kultivácia hovorenej podoby jazyka bola koncepčne rozpracovaná v PVVD do podoby jazykovej výchovy (spolu s rozvíjaním základných matematických predstáv a rozvíjania poznania vo výchovnej zložke rozumová výchova), písaná reč a písaná kultúra našli svoju špecifikáciu hneď v dvoch oblastiach – v literárnej výchove a výtvarnej výchove.

V oblasti jazykovej výchovy sa venoval priestor rozvíjaniu slovnej zásoby, spisovnej výslovnosti a zreteľnosti reči, gramatickej správnosti hovorených prejavov a rozvíjaniu komunikatívnych schopností, ktorý mal slúžiť hlavne na implicitné poznávanie reči a nácvik jej správneho používania. Vo vzťahu k poznávaniu písanej reči bola zaujímavá oblasť rozvíjania fonemického sluchu a hláskovej diferenciácie, zahrnutá, pomerne nelogicky, v dvoch tematických oblastiach jazykovej výchovy – rozvíjaní slovnej zásoby a spisovnej výslovnosti a zreteľnosti reči, a aj to pomerne nesystematicky, keďže sa chápala viac ako hra so slovami, než ucelený a systematický tréning fonologických schopností detí.

Explicitne sa písanej reči a písanej kultúre venoval priestor v literárnej výchove, ktorá si (ako súčasť estetickej výchovy) kládla za cieľ podnecovať rozvoj pozitívneho postoja detí k literatúre a vychovávať vnímavého čitateľa, najmä smerom k estetickému vnímaniu literárneho textu, a vo výtvarnej výchove, kde bol do oblasti výtvarných činností a schopností zaradený rozvoj grafomotorických schopností. Ďalšie aspekty osvojovania si písanej reči a poznávania písanej kultúry dôležité pre porozumenie funkcií písania a písanej kultúry spojené so získavaním autentických skúseností s používaním písanej reči zostali nepovšimnuté.

Očakávaná reforma vzdelávania však nepriniesla zásah do celkovej koncepcie počiatkového jazykového vzdelávania detí v MŠ, len zmenu v štruktúre kurikula a formálnej podoby cieľových kategórií predprimárneho vzdelávania. Problém s roztrieštením oblastí počiatkového jazykového vzdelávania detí do viacerých oblastí rozvoja dieťaťa sa nielenže nevyriešil, ale sa dokonca prehĺbil v dôsledku snahy o zavedenie tematického kurikula. Tradične existujúce cieľové kategórie počiatkového jazykového vzdelávania detí spomínané aj vyššie boli tento krát zaradené do novovytvorených tematických okruhov Ja som, Ľudia

a Kultúra. Istým formálnym obohatením tejto koncepcie je zaradenie výkonových štandardov zameraných na budovanie záujmu o písanú a knižnú kultúru a písanie a čítanie do tematického okruhu Kultúra, hoci aj to len v podobe veľmi neurčitých formulácií ako „prejaviť záujem o knihy, ..., písmená“; „čítať“ kreslený príbeh a obrázkový seriál“ a „písať“ obrázkový list“. Za zmienku v tejto súvislosti stojí vyjadrenie hlavnej autorky pôvodnej verzie ŠVP K. Guziovej (2010/2011), ktorá angažovanie sa MŠ v zmienenej oblasti vidí výsostne v podobe neplánovaných činností, ktoré vyvstávajú v dôsledku individuálneho záujmu dieťaťa, nie cieľného plánovania učiteľkou, a nesledujú konvenčný charakter písma a písanej kultúry, sú len z pohľadu detí akože. (ibid.) Prehľadnosti koncepcie počiatočného jazykového vzdelávania detí v ŠVP nenapomáhala ani rámcovanie koncepcie rozvíjania reči detí ako rozvíjanie „predčitateľskej gramotnosti“, keďže používanie tohto pojmu nemá oporu v celkovej koncepcii ŠVP a jeho obsahu, či zavedenie pojmu „grafomotorická gramotnosť“ v súvislosti s rozvíjaním grafomotorických schopností detí, ku ktorým sa dieťa postupne dopracováva aktivitami tréningového, nácvikového, charakteru. Môžeme preto povedať, že koncepcia počiatočného jazykového vzdelávania detí v MŠ vyžadovala nielen obsahovú, alebo koncepcnú revíziu tak, aby komplexnejším spôsobom pokrývala všetky oblasti skúseností, schopností a poznania detí vedúcich k poznávaniu obsahu, formy a funkcií písanej reči a písanej kultúry, ale aj navodzovala ich rozvíjanie v zmysluplných a motivačne zaujímavých kontextoch (viac vid'. Petrová, 2008, 2011). To, vzdelávacia koncepcia zameriavajúca svoju pozornosť hlavne na kultiváciu hovorenej podoby jazyka a nácvik formálnych prvkov reči a písma dokáže len v nedostatočnej miere. A to i napriek tomu, že je dopĺňaná poznávaním špecifického aspektu knižnej kultúry v podobe literárnej výchovy.

3. Ponímanie počiatočného jazykového vzdelávania v novších prístupoch k ranej gramotnosti

To, že koncepcia počiatočného jazykového vzdelávaniach u nás vyžaduje zásadnejšiu revíziu sa ukazuje už dlhšiu dobu prostredníctvom odborných analýz upriamujúcich pozornosť na význam ranej skúsenosti detí s písanou rečou a písanou kultúrou v rozvíjaní kultúrnej gramotnosti (Zápotočná, 2001). Vďaka empirickým štúdiám demonštrujúcim prirodzený, aktívny, záujem detí o písanú reč a písanú kultúru v kontexte literárne podnetného prostredia (napr. Antonacci, Hedley, 1994) a dôležitý vplyv poznávania významu, formy a funkcií písania a písanej kultúry na socializáciu detí (napr. Neuman, Roskos, 1997) sa upúšťa od

dominancie tradičného prístupu k výučbe čítania a písania a vo vzdelávacích programoch sa legitimizuje potreba poskytovania podmienok na získavanie zmysluplnej skúsenosti detí s písaním a písanou kultúrou ako východiska pre poznávanie formálnych aspektov čítania a písania vedúceho k postupnému prehĺbovaniu porozumenia povahy a funkcií písanej reči a písanej kultúry (Van Kleeck, 1998). Taktiež sa prijíma, že poznávanie písanej reči a písanej kultúry v zmysluplných situáciách už v predškolskom veku má nenahraditeľný rozvojový potenciál, a to nielen vo vzťahu k vývinu jazyka a reči, ale aj poznávania a myslenia a že je rozhodujúcim predpokladom úspešného rozvoja funkčnej čitateľskej gramotnosti i kultúrneho vývinu dieťaťa ako takého.

Vďaka takýmto empirickým štúdiám sa problematika rozvíjania počiatočnej gramotnosti stala rešpektovanou súčasťou predškolských vzdelávacích programov, v ktorých vystupuje ako nezastupiteľný prostriedok pokladania základov kultúrnej gramotnosti jedinca.

4. Východiská revízie ŠVP pre oblasť Jazyk a komunikácia

Pri tvorbe súčasného návrhu ŠVP pre vzdelávaciu oblasť Jazyk a komunikácia sme kládli dôraz na komplexné vnímanie všetkých kľúčových stimulov vývinu jazykovej gramotnosti, najmä na prirodzené prepojenie hovorenej a písanej podoby jazyka v koncepčne ucelenej podobe. Keďže nadobúdanie bohatých skúseností s písanou rečou bolo v predchádzajúcich kurikulárnych dokumentoch zanedbávané, táto oblasť bola pri revízii ŠVP výrazne posilnená, aby sa poskytla koherentné základy pre úspešný rozvoj gramotnosti žiakov v celom ďalšom v školskom vzdelávaní. V praktických vzdelávacích činnostiach toto posilnenie znamená využívanie širokého spektra textov žánrovo rôznorodej detskej literatúry, ktorá má viaceré významné funkcie:

- Je zdrojom bohatej jazykovej skúsenosti – slúži ako jazykový vzor, zdroj bohatej jazykovej variety, spisovnej, kultivovanej a vysoko rozvinutej podoby materinského jazyka. Tým prispieva k rozvoju hovorenej podoby jazyka a komunikácie, stimulácii vývinu reči na úrovni všetkých jej zložiek – slovnéj zásoby, súvislého, gramaticky správneho, spisovného a sociálne primeraného vyjadrovania sa.
- Súčasne je bohatým zdrojom poznatkov, vedomostí a skúseností s písanou podobou jazyka, prispieva k rozvoju všetkých významných predpokladov („prekurzorov“) vývinu gramotnosti (rozvíja porozumenie čítaného textu, chápanie významu a funkcií

písanej reči, uvedomovanie si vzťahu medzi hovorenou a písanou podobou jazyka), tak na úrovni jej obsahových ako aj formálnych aspektov. Taktiež je dôležitým zdrojom pozitívnych zážitkov a skúseností, podporujúcich motiváciu, záujem a vzťah k písanej kultúre a vzdelávaniu.

Napriek tomu, že počiatočné jazykové vzdelávanie je reprezentované v návrhu ŠVP ako samostatná vzdelávacia oblasť, s využívaním písaných textov ŠVP počíta aj v rámci všetkých ostatných vzdelávacích aktivít. Pretože písané texty umožňujú a sú významným nástrojom integrácie a priestupnosti obsahov jednotlivých vzdelávacích oblastí. Z dlhodobej perspektívy je cieľavedomé využívanie textov v kontexte širokého spektra vzdelávacích obsahov už v predškolskom veku dôležitým predpokladom rozvíjania kultúrnej gramotnosti, chápania vzdelávacej funkcie písanej reči, utvárania čitateľských návykov a predstáv o podstate a povahe vzdelávania.

5. Návrh koncepcie vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia v revidovanom ŠVP

Pri návrhu koncepcie vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia sme vychádzali z toho, že počiatočné vzdelávanie by malo klásť dôraz tak na hovorenú, ako aj písanú podobu jazyka a zabezpečiť prostredníctvom vzdelávacích aktivít skúsenosti s poznávaním jazyka prostredníctvom jeho zmysluplného používania. To sa odráža aj vo výslednej koncepcii vzdelávacej oblasti, ktorá pokrýva tri jej základné podoblasti – jednu týkajúcu sa hovorenej reči a dve podoblasti týkajúce sa písanej reči, konkrétne porozumenia obsahu, významu a funkcií písanej reči a poznávania a chápania formálnych charakteristík písanej reči (prehľadné znázornenie štruktúry vzdelávacej oblasti vid'. tabuľka 1).

Tabuľka 1 Rámcová štruktúra vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia

1. Hovorená reč
<ul style="list-style-type: none"> • Gramatická správnosť a spisovnosť • Artikulácia a výslovnosť • Komunikačné konvencie (sociálna primeranosť používania jazyka)
2. Písaná reč
2.1 Porozumenie obsahu, významu a funkcií písanej reči
<ul style="list-style-type: none"> • Funkcie písanej reči • Explicitný význam textu (slovná zásoba) • Implicitný význam textu

<ul style="list-style-type: none"> • Znalosť žánrov a jazykových prostriedkov písanej reči
2.2 Poznávanie a chápanie formálnych charakteristík písanej reči
<ul style="list-style-type: none"> • Koncept tlače a znalosť knižných konvencií • Fonologické procesy a fonemické uvedomovanie • Grafomotorické predpoklady písania

5.1. Hovorená reč

Keďže sa tradície počiatocného jazykového vzdelávania doposiaľ koncentrovali na hovorenú podobu jazyka, táto oblasť musela byť revidovaná do takej miery, aby nepodporovala zväčša formálny nácvik správneho používania reči, ale sa zamerala na jeho funkčné využívanie primerané sociálnemu kontextu a situácii. Súčasne sme rešpektovali aj kritériá školskej pripravenosti detí, ktoré formálnu správnosť rečových prejavov detí vnímajú už tradične ako svoju stabilnú súčasť. Z toho dôvodu sa síce zachoval akcent na gramatickú správnosť a spisovnosť reči, ktorá má v materskej škole svoje miesto z toho dôvodu, že je MŠ verejnou inštitúciou a podieľa sa na plynulom nástupe dieťaťa na povinnú školskú dochádzku, ale jej používanie sa naviazalo hlavne na výučbové aktivity, ktoré najlepšie reprezentujú autoritu školy ako vzdelávacej inštitúcie. V porovnaní s predchádzajúcimi koncepciami počiatocného jazykového vzdelávania sa však osvojovanie spisovnej a jazykovo rozvinutej podoby reči nevnímajú len vo väzbe na rečový vzor učiteľky, ale revidovaná koncepcia ŠVP vyzdvihuje potenciál písanej reči a písanej kultúry ako najrozvinutejšej podoby používania jazyka. Taktiež, v koncepcii vzdelávacej oblasti sme ponechali dôraz na správnu artikuláciu a výslovnosť, keďže je možné identifikovať prepojenie medzi problémami vo vnímaní a porozumení fonologickej štruktúry reči a ťažkosťami v čítaní (Mikulajová, 2005). V revidovanej koncepcii sme však upustili od rozširovanie slovnej zásoby, ktoré bolo v minulosti vnímané ako samostatná oblasť rozvoja dieťaťa, čo často viedlo k mechanickému rozširovaniu slovnej zásoby detí. Nová koncepcia ŠVP vidí potenciál pre rozširovanie slovnej zásoby hlavne v situáciách využívania písaných textov a učebných komunikačných situácií, ktoré umožňujú vnímať slová a vyjadrenia v prirodzených situáciách ich používania. Ako nová tematická oblasť rozvoja počiatocného jazykového vzdelávania detí bolo zaradené poznávanie komunikačných konvencií s dôrazom na sociálnu primeranosť používania jazyka. V dôsledku toho sa zvyšuje tolerancia k nedokonalostiam rečového prejavu detí, nakoľko tie môžu byť v kontexte situácie vnímané aj ako prijateľné.

5.2. Písaná reč

Výraznejšie zmeny v koncepcii vzdelávacej oblasti nastali v oblasti kontaktovania detí s písanou rečou a písanou kultúrou. Oblasť poznávania písanej reči bola doposiaľ vnímaná ako legitímna pôda výučby čítania a písania v 1. ročníku ZŠ, ku ktorej prispievala MŠ grafomotorickým tréningom v oblasti výtvarnej výchovy. Poznávanie písanej kultúry, výsostne v oblasti umelecko-estetických textov, zas bolo zabezpečované predovšetkým prostredníctvom literárnej výchovy. Tým, že sa táto oblasť stala dôležitým zdrojom skúseností a poznania detí, bolo potrebné ju posilniť, nielen v podobe rozpracovania špecifických cieľových oblastí, ktorými je možné prispievať k jej rozvoju, ale aj v podobe rozšírenia záberu textov, ktoré sa budú vo výučbe využívať. Tie majú zasahovať čo možno najširšie spektrum žánrov detskej literatúry a zabezpečovať permanentnú prítomnosť a dostupnosť kníh (časopisov, encyklopédií a ďalších informačných zdrojov vrátane IKT) v triede a ich využitie vo výučbových aktivitách i neobmedzený prístup detí ku knihám – všetko, ako súčasť literárne bohatého a podnetného prostredia. Čo sa týka učebných aktivít, rozhodujúci význam majú najmä rozmanité spôsoby práce s literatúrou, spoločným menovateľom ktorých by mali byť najmä sociálne interakcie – rozhovory a diskusie o čítaní, ktoré sú nevyhnutným predpokladom nadobúdania dôležitých sociálnych skúseností s čítaním. Prostredníctvom nich je možná nielen podpora porozumenia textu, ale aj zmysluplná integrácia obsahov vzdelávania.

5.2.1 Obsah, význam a funkcie písanej reči

Táto oblasť pokrýva poznanie žánrov písanej reči a ich funkcií a porozumenia textu viazaného na explicitný i implicitný význam textu. I keď kontakt so žánrami písanej reči deťom v MŠ nechýbal ani doposiaľ, revidovaný ŠVP prináša nové akcenty. Prvým je rozšírenie záberu písaných textov, popri žánroch literatúry pre deti, aj o informačno-náučné texty, ktoré si do MŠ školy môžu nájsť svoju cestu prostredníctvom encyklopedických textov, ale aj iných textových žánrov, ktoré nemajú umelecko-estetickú hodnotu, ale praktické využitie (rôzne návody, postupy apod.). Vďaka nemu majú deti príležitosť poznávať využiteľnosť písanej reči v rôznych kontextoch (okrem prostriedku trávenia voľného času aj ako nástroj na riešenie každodenných problémov, prostriedok získavania nových informácií, alebo posúdenia

korektnosti doterajšieho poznania atď.) a učiť sa využívať ich rozmanité funkcie (prostriedok zapamätania si informácií a triedenia informácií, regulácie pozornosti atď.). Druhým je snaha o systematickejšiu prácu s textami, ktorá porozumenie sleduje na jeho jednotlivých úrovniach. To vyžaduje vysvetľovanie, objasňovanie či spresňovanie významov známych i nových neznámych slov a výrazov, a tiež ich opakovanie a používanie v nových kontextoch a situáciách čas, ale aj priestor na kladenie otázok na strane učiteľky aj detí a priestor na premyslenie a formulovanie odpovedí, ich porovnávanie s odpoveďami iných detí, prípadne aj s názorom či výkladom učiteľky.

5.2.2 Formálne charakteristiky písanej reči

Táto, formálne síce samostatne stojaca oblasť, veľmi úzko súvisiaca s poznávaním písanej reči a kultúry v jej zaužívanej, konvenčnej podobe, odkazuje na niekoľko oblastí poznania detí (ako napr. koncept tlače a poznanie knižných konvencií), ktoré sa zvyčajne osvojujú v kontakte s písanými textami a písaním. Pod koncept tlače patrí poznanie, že príbehy či informácie v knihách sa odvíjajú od „textu“, nie obrázkov a ilustrácií, aj keď ilustrácia s nimi súvisí, cez postupné všímanie si ďalších podrobností, organizácie textu na jednotlivých stranách, ktoré sa listujú v istom smere, čítajú sa zhora nadol, po riadkoch zľava doprava, až po také detaily, akými sú nadpisy, jednotlivé slová, rôzne znaky vrátane veľkých či malých písmen, čiže všetko to, čím sa vyznačuje tlačený text. K znalostiam knižných konvencií a knižnej kultúry patria okrem orientácie v knihe aj poznatky o tom, ako knihy vznikajú, že majú autora a ilustrátora vrátane poznania toho, že rôzne knihy slúžia na rôzne účely, alebo že v knižnici bývajú podľa toho usporiadané a pod. Napriek tomu, že ide o znalosť formálnych charakteristík písanej reči, nie je potrebné ich cielene trénovať ani inak sprostredkovať, prostredníctvom vhodných metód (ako je napr. metóda lona) si ich deti postupne uvedomujú ako konvencie pri manipulácii a vnímaní písaného textu. Znalosť týchto formálnych charakteristík písanej reči je predovšetkým výsledkom a ukazovateľom miery stimulácie gramotnosti v prostredí, v ktorom dieťa vyrastá. V takomto gramotnom prostredí potom ani poznávanie kódu písanej reči nemusí byť nevyhnutne predmetom zámerného vyučovania, ale môže vyvstať v dôsledku záujmu detí o formálnu stránku písanej reči. Tento záujem ale nemusí byť len vedľajším, neplánovaným, efektom gramotného prostredia, ale môže byť podporovaný špecifickými učebnými prvkami tohto prostredia, ktoré sú cielene využívané vo vzťahu k doterajšiemu poznaniu detí, napr. vyhľadávaním písmen abecedy na kartách

maľovanej abecedy vo väzbe na fonematickú analýzu slova, ktorá je tiež súčasťou tejto oblasti poznávania. Príprava na písanie potom nemusí mať len charakter grafomotorického tréningu, ale môže vybavovať deti skúsenosťami, ktoré im uľahčia orientovať sa vo formálnej štruktúre slova a vidieť vzťah medzi fonologickou štruktúrou slova a jeho zápisom súčasne.

Záver

Po dlhom období, kedy si rozvíjanie jazykovej gramotnosti len ťažko nachádzalo cestu do oficiálnej koncepcie predprimárneho vzdelávania, sa črtá nádej, že slovenské MŠ budú musieť intenzívnejšie hľadať priestor na funkčné poznávanie písanej reči a písanej kultúry. I keď nepredpokladáme, že implementácia revízie koncepcie ŠVP bude vzhľadom na doterajšie tradície v počiatočnom jazykovom vzdelávaní úplne bezproblémová, už samotná skutočnosť, že sa pre takúto koncepciu vytvoril v celkovej koncepcii ŠVP priestor so sebou prináša pozitívny signál, že sa po dlhých rokoch uľpievania na tréningu správneho používania hovorenej podoby jazyka a nácviku niektorých formálnych aspektov písania začína meniť aj vnímanie výučby čítania a písania a jeho významu ako nástroja ďalšieho školského vzdelávania jedincov a rozvíjania ich kultúrnej gramotnosti. Etablovanie takejto koncepcie navyše nie je dôležité len preto, že sa v období predškolského veku kladú základy budúcej kultúrnej gramotnosti jedinca, ale aj preto, že sa takáto koncepcia musí vyrovnávať s poznávaním písanej reči a písanej kultúry bez nevyhnutnej opory v poznaní jej formy ako svojho východiska. V takejto podobe sa totiž dôležitosť funkcie, obsahu a významu písanej reči a písanej kultúry demonštruje podstatne transparentnejším spôsobom, lebo nie je odvoditeľná z poznávania formálnych aspektov písania, ale vyžaduje úplnú rekonceptualizáciu pohľadu na písanú reč a podoby jej zmocňovania sa v školskom prostredí.

Literatúra

ANTONACCI, P., HEDLEY, C., eds. *Natural approaches to reading and writing*. New Jersey: Publ. Corporation, 1994.

GUZIOVÁ, K. Uvažujme o predprimárnom vzdelávaní spolu. *Predškolská výchova*, 2010/2011, roč. LXV, č. 4, s. 7-13.

MIKULAJOVÁ, M. Fonologické procesy, čítanie a dyslexia. In *Dieťa so špeciálnymi potrebami v bežnej škole* (zborník príspevkov z odborného seminára pri príležitosti 45. výročia založenia PF UKF v Nitre). Nitra – Hlohovec: PF UKF, 2005, s. 17-20.

NEUMAN, S. B., ROSKOS, K. Literacy knowledge in practice: Context of participation for young writers and readers. *Reading Research Quarterly*, 1997, vol. 32, no. 1, p. 10-32.

PETROVÁ, Z. Jazyk a komunikácia – Jazyková a literárna oblasť rozvoja dieťaťa. In DOUŠKOVÁ, A., EUPTÁKOVÁ – VANČÍKOVÁ, K., eds. *Didaktické kompetencie učiteľa v MŠ a ich rozvoj*. Banská Bystrica: PdF UMB, 2008, s. 22-29.

PETROVÁ, Z. Počiatočná jazyková gramotnosť vo vzdelávacích programoch – omyly a riešenia. In Kaščák, O., Pupala, B., eds. *Školy v prúde reforiem*. Bratislava: Renesans, 2011, s. 224-260.

Program výchovy a vzdelávania detí v materských školách. Bratislava: MŠ SR, 1999.

PUPALA, B., ZÁPOTOČNÁ, O. Gramotnosť ako lingvistická kompetencia : Úvod k štúdiám o ranej gramotnosti. In Pupala, B., Zápotočná, O., (Eds): *Rané štúdie o ranej gramotnosti*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2003, s. 7-20.

Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie – ISCED 0. Bratislava: ŠPÚ, 2008.

VAN KLEECK, A. Preliteracy domains and stages: Laying the foundations for beginning reading. *Journal of Childhood Communication Development*, 1998, vol. 20, no. 1, p. 33-51.

ZÁPOTOČNÁ, O., HOŠKOVÁ, Ľ. Možnosti stimulácie gramotnosti detí predškolského veku. *Slovenský jazyk a literatúra v škole*, 2000-2001, roč. 47, č. 3-4, s. 71-85.

ZÁPOTOČNÁ, O., PETROVÁ, Z. *Jazyková gramotnosť v predškolskom veku: Teoretické východiská a námety k analýze a tvorbe kurikula jazykového vzdelávania detí MŠ*. Trnava: PdF TU, 2010. Dostupné z: <http://pdf.truni.sk/download?e-skripta/zapotocna-petrova-skripta.pdf>

ZÁPOTOČNÁ, O. Rozvoj gramotnosti v príprave na elementárne vzdelávanie. *Komenský*, 1999, roč. 124, č. 1-2, s. 18-21.

ZÁPOTOČNÁ, O. Hodnotenie raných prejavov gramotnosti ako východisko diferencovaného vyučovania v 1. ročníku ZŠ. *Pedagogická revue*, 2005, roč. 57, č. 5, s. 510-525.

ZÁPOTOČNÁ, O., PETROVÁ, Z. Vzdelávacia oblasť "Jazyk a komunikácia" v kontexte súčasných revízií predškolského kurikula na Slovensku. In O.Dymokurský, T. Kasper (Eds.): *Vybrané praktické aspekty kurikulární reformy v českém vzdělávání*. Brno: Česká pedagogická společnost, 2014, s. 173-183.

Kontakt:

Doc. PhDr. Oľga Zápotočná, CSc.
Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV,
Dúbravská 9, 841 04 Bratislava
zapotocna@savba.sk

PhDr. Zuzana Petrová, PhD.
Katedra školskej pedagogiky, Pedagogická fakulta,
Trnavská univerzita v Trnave
Priemyselná 4, 813 43 Trnava
zuzana.petrova@truni.sk

VZDELÁVACIA OBLASŤ ZDRAVIE A POHYB V INOVOVANOM ŠVP PRE MATERSKÉ ŠKOLY

Dana Masaryková

Abstrakt

Vzdelávaciu oblasť Zdravie a pohyb vnímame najmä v súvislosti s telesnou výchovou ako jednou zo zložiek výchovy a vzdelávania v materskej škole. Telesná výchova v materskej škole má svoje nezastupiteľné postavenie nielen v zmysle podpory správneho psychosomatického a psychomotorického vývinu detí predškolského veku, ale plní i dôležitú funkciu v socializácii dieťaťa v materskej škole. Pohybová aktivita je základný faktor ovplyvňujúci zdravý rast dieťaťa a to tak v spontánnej ako i riadenej forme. V súčasnosti je pohybová aktivita stále viac skloňovaná v súvislosti so zdravým životným štýlom, podporením zdravotne orientovanej zdatnosti a celkového zdravia. Jej význam je možné chápať vo viacerých dimenziách, najmä však z hľadiska prevencie voči civilizačným chorobám, ktoré sú vo väčšine prípadov podmienené práve nedostatkom pohybovej aktivity. Včasná stimulácia detí zameraná na pravidelný pohyb môže napomôcť k zlepšeniu alarmujúcich ukazovateľov motorického ako i somatického vývinu detí. Cieľom vzdelávacej oblasti Zdravie a pohyb v predprimárnom vzdelávaní je preto získať poznatky, vedomosti a skúsenosti súvisiace so zdravím a súčasne si prostredníctvom vhodných telesných cvičení osvojovať nové pohybové zručnosti a rozvíjať pohybové schopnosti.

Úvod

Podpora zdravia a zdravotne orientovanej zdatnosti sa v súčasnom pohybovo neaktívnom prostredí javí ako jeden z pilierov zdravej populácie. Byť zdravý neznamena len fyzickú pohodu či neprítomnosť choroby, ale významne súvisí s duševnými či sociálnymi charakteristikami každého jedinca. Vychádzajúc z týchto charakteristík je zrejmé, že i výchova a vzdelávanie v tomto smere musí reagovať na meniace sa prostredie.

V minulosti bol spontánny a prirodzený pohyb súčasťou každodenného života detí a mládeže. Zmeny v organizácii dňa a pracovných povinností rodičov ako i nové technológie obmedzujú aktívne trávenie času rodiny v zmysle pohybových a športových aktivít. Preto, ak máme záujem o správny psychosomatický a psychomotorický vývin detí predškolského veku, musí

sa predškolské vzdelávanie v materských školách orientovať i na ciele zaradovanie pohybových aktivít a športu, ktoré budú mať priaznivý vplyv na harmonický vývin dieťaťa.

Vzdelávaciu oblasť Zdravie a pohyb môžeme v prvom rade chápať v súvislosti s telesnou výchovou ako jednou zo zložiek výchovy a vzdelávania v materskej škole. Telesná výchova v materskej škole má svoje nezastupiteľné postavenie nielen v súvislosti s podporou správneho psychosomatického a psychomotorického vývinu detí predškolského veku, ale plní i dôležitú funkciu v socializácii dieťaťa v materskej škole. Pohybová aktivita je základný faktor ovplyvňujúci zdravý rast dieťaťa a to tak v spontánnej ako i riadenej forme.

Telesná výchova v predprimárnom vzdelávaní má svoju históriu, hoci v odborných telovýchovných kruhoch sa touto problematikou zaoberalo len niekoľko významnejších autorov (Junger, 2000; Turek, 1999; Turek, Ružbarská 2007).

Charakteristika inovovaného ŠVP pre materské školy z pohľadu vzdelávacej oblasti Zdravie a pohyb

Inovovaný ŠVP pre materské školy je postavený na analýze jeho terajšej verzie, zahraničných kurikulárnych dokumentov a je prispôsobený podmienkam na Slovensku. Jednou z hlavných zmien je rozdelenie obsahu výchovy a vzdelávania do rovnakých vzdelávacích oblastí ako na vyšších stupňoch vzdelávania, čím sa okrem štrukturálnej homogénosti všeobecného vzdelávania dosiahne kontinuita v danej vzdelávacej oblasti. Ako uvádza charakteristika oblasti Zdravie a pohyb, cieľom tejto oblasti je získať poznatky, vedomosti a skúsenosti súvisiace so zdravím a súčasne si prostredníctvom vhodných telesných cvičení osvojovať nové pohybové zručnosti a zdokonaľovať pohybové schopnosti. Vzdelávacia oblasť Zdravie a pohyb a je rozpracovaná do štyroch podoblastí:

- Zdravie a zdravý životný štýl
- Hygiena a sebaobslužné činnosti,
- Pohyb a telesná zdatnosť,
- Sezónne aktivity a kurzy

Dôvodom pre takéto štruktúrovanie oblasti Zdravie a pohyb bola i určitá filozofia prepojenia obsahu telesnej výchovy predprimárneho vzdelávania s primárnym a sekundárnym

vzdelávaním. Pre stručnú charakteristiku možno povedať, že vplyvom celoeurópskeho chápania telesnej výchovy ako prostriedku podpory zdravia a zdravotne orientovanej zdatnosti sa vzdelávacia oblasť Zdravie a pohyb na všetkých stupňoch vzdelávania zamerala na zvýšenie pohybovej aktivity žiakov prostredníctvom atraktívnejšieho obsahu telesnej výchovy a na redukciu počtu necvičiacich detí na hodinách telesnej výchovy. Tento zámer sa čiastočne podarilo naplniť ako potvrdzujú niektoré výskumy (Antala - Labudová, 2011), aj keď na druhej strane musíme podotknúť, že pohybová výkonnosť žiakov sa neustále znižuje (Zapletalová, 2011, Doležalová - Lednický, 2011). V predprimárnom vzdelávaní sme sa preto zamerali na ukotvenie princípov zdravotne orientovanej zdatnosti s akcentom na osvojenie si pohybových zručností ako determinantu vykonávania väčšieho spektra pohybových aktivít v neskoršom veku .

Predpokladom pre kvalitný výchovno-vzdelávací proces v oblasti Zdravie a pohyb je pochopenie významu pohybu práve z pohľadu osvojovania si nových pohybových zručností. V praxi sme sa často stretávali s tým, že učitelia nemali dostatočné vedomosti o tom, prečo sú niektoré cvičenia vhodné alebo nevhodné, ako tento fakt ovplyvňujú individuálne osobitosti detí a k čomu sa majú prikláňať. Rôznorodosť informácií (mnohé z nich nepodložené žiadnymi výskumne dokázanými faktami) ovplyvňovali kvalitu výchovy a vzdelávania v materských školách po desaťročia a špecificky v telesnej výchove sa považovalo za dostatočné, keď sa deti zahrali pohybovú hru alebo ponaháňali na školskom dvore. Inovovaný program by mal práve vďaka novej koncepcii obsahu pomôcť sledovať kvalitu procesu, ktorá sa prejaví na pohybovom vývine detí.

Každá vzdelávacia podoblasť vo vzdelávacej oblasti Zdravie a pohyb je vyjadrená cez súbor svojich vzdelávacích štandardov, ktoré majú štruktúru výkonových a obsahových štandardov. Obsahový štandard prezentuje konkrétne výchovno-vzdelávacie aktivity, s ktorými by deti mali mať „skúsenosť“, aby dosiahli očakávaný výkonový štandard. Sú tu načrtnuté situácie, ktoré umožnia učiteľom vhodne naplánovať výchovno-vzdelávaciu činnosť pre jednotlivé vzdelávacie oblasti. Evaluačné otázky im zase pomôžu overiť si, ako sa dieťa k danému výkonovému štandardu približuje, čo znamená, že otázky majú stimulovať diagnostický proces.

Zdravie a zdravý životný štýl

Podpora zdravia a zdravého životného štýlu sa nevyhnutne spája už s predškolským vekom. Zdravie je nielen neprítomnosť choroby, ale je to stav úplného telesného, duševného a sociálneho blaha (Labudová, 2012). Podľa Hartla a Hartlovej (2002) je to „súhrn vlastností organizmu, ktoré umožňujú vyrovnávať sa s meniacimi vplyvmi vonkajšieho prostredia, vrátane interpersonálneho, bez narušenia fyziologicky dôležitých funkcií“. Výchova k zdraviu a celý proces podpory zdravia by mali byť súčasťou výchovy a vzdelávania na všetkých stupňoch škôl. Škola a jej prostredie môžu účinne pomôcť realizovať a rozširovať aktivity podporujúce zdravie. Deti môžu takto získať poznatky a vedomosti, formovať si postoje a názory, ktoré im umožnia správne sa rozhodovať pre aktivity podporujúce zdravie. Cieľom je, aby voľba zdravšej možnosti bola pre nich prirodzenou voľbou.

Aktivity zaraďované v rámci vzdelávacej podoblasti Zdravie a zdravý životný štýl by mali nielen prezentovať deťom dôležitosť zdravej výživy alebo pravidelného pohybu, ale podnecovať ich k uvedomeniu si hodnoty zdravia a významu starostlivosti o svoje zdravie. Zameranie takejto aktivity si môžeme uviesť na príklade výkonového štandardu „uvádza, prečo je pohyb dôležitý pre zdravie človeka“. Cieľom aktivít, ktoré budú smerovať k naplneniu tohto štandardu by nemalo byť vysvetľovanie významu pohybu pre zdravie v zmysle prednášky, ale vytvorenie aktivít, ktoré budú nabádať deti k uvedomeniu si dôležitosti pohybu pre svoje zdravie.

Významnou súčasťou tejto podoblasti sú zdravotné cvičenia. Zdravotné cvičenia by mali byť každodennou súčasťou režimu dňa v materskej škole. Ich realizácia môže mať rôznu formu pri rešpektovaní základného členenia zdravotných cvičení. Zdravotné cvičenia môžeme z hľadiska svojho účinku deliť na:

1. Dýchacie cvičenia
2. Relaxačné cvičenia
3. Naťahovacie a kompenzačné cvičenia
4. Cvičenia pre podporu správneho držania tela
5. Posilňovacie cvičenia

Správne držanie tela je predpokladom pre zdravý psychomotorický vývin dieťaťa. V súčasnosti sa stretávame čoraz častejšie s chybným držaním tela už u detí predškolského

veku. Chybné držanie tela je najčastejšou deformitou trupu u detí a dospelých a jeho príčinou je dysbalancia svalov trupu spôsobená dlhodobým preťažovaním nevhodnými polohami (najmä dlhodobé sedenie). Chybné držanie tela chápeme ako poruchu posturálnej funkcie organizmu a prejavuje sa zmenami v tvare a reliéfe tela. Významným faktorom je, že vôľovým úsilím je možné držanie tela ovplyvňovať a je možné ho korigovať práve aktívnym svalovým úsilím. Medzi najčastejšie odchýlky v držaní tela patrí:

- zväčšená hrudná kyfóza,
- zväčšená krčná alebo bedrová lordóza,
- odstavajúce lopatky,
- asymetria ramenných pletencov,
- skoliotické držanie tela (nie skolióza),
- odchýlky v držaní dolných končatín (vbočené, vybočené chodidlá),
- ploché nohy a pod.

Vhodnými telesnými cvičeniami je možné tieto odchýlky korigovať alebo i odstrániť. Dôležité je uvedomiť si, že takáto odchýlka existuje a včas ju vedieť diagnostikovať. Je zrejmé, že v zmysle diagnostikovania odchýlok sú kompetentní pediatri či ortopédi, avšak vzhľadom na čas, ktorý trávia deti v materskej škole a formy aktivít, ktorých sa deti zúčastňujú, majú práve učiteľky možnosť takého odchýlky odhaliť.

Správnemu držaniu tela sa musí každý človek naučiť, a to už v tom období, keď je človek tvarovateľný a schopný telesne sa plne rozvinúť. Výchova k správne držaniu tela sa chápe nielen ako proces držania tela v pokojovej pozícii, ale ako výchova k schopnosti riešiť aj nastolené pohybové úlohy každodenného života (sedieť, ležať, behať, skákať, kresliť, a pod.). Vzpriamené držanie tela je pre človeka typickým prejavom a reprezentuje celú jeho osobnosť. Základom utvárania návyku držania tela je zaujatie správnych východiskových polôh pre držanie tela. Zaujatie správnej východiskovej polohy pri cvičení je už vlastne východisková dĺžka svalov pre nasledujúce cvičenie, od ktorej potom závisí kvalita a veľkosť vynaloženej svalovej sily a rozsah pohybu v kĺboch. U detí sa zameriavame na držanie tela v základných polohách a postojoch ako sú stoj, kľak, sed, ľah a k tomu prislúchajúce podpory a vzpory.

Osvojovanie si pohybových zručností

Pohyb a telesná zdatnosť je najrozsiahlejšou súčasťou vzdelávacej oblasti Zdravie a pohyb a možno povedať, že tvorí jej jadro. Jednotlivé výkonové štandardy sú zamerané na preukázanie konkrétnej pohybovej (motorickej) pripravenosti dieťaťa. Pri tvorbe vzdelávacieho štandardu sa prihliadalo na špecifiká predškolského veku tak, aby nepodceňovali, ale ani neprečenovali štandardné schopnosti a predpoklady detí navštevujúcich MŠ.

Osvojenie si základných pohybových zručností patrí k hlavným cieľom vzdelávacej oblasti Zdravie a pohyb v materskej škole. Proces osvojovania si pohybových zručností prebieha prostredníctvom motorického učenia. Motorické učenie má niekoľko fáz, ktoré predstavujú vývoj osvojovania a upevňovanie pohybových zručností (Belej, 1994). Tento vývoj neprebieha rovnomerne, osvojovanie pohybových zručností má svoje pomalšie a rýchlejšie obdobie, závisiace aj od veku dieťaťa.

Motorické učenie výrazne ovplyvňujú procesy biologického zrenia organizmu, ktoré sú ovplyvnené vonkajšími podmienkami v ontogenéze a naopak, procesy učenia významne ovplyvňujú biologické zrenie organizmu. Prostredníctvom adaptácie sa človek iba prispôsobuje vonkajšiemu prostrediu, v ktorom sa nachádza. Predpokladom osvojovania si pohybových zručností a návykov sú pohybové schopnosti. Osvojovanie pohybových zručností a návykov je však podmienkou ďalšieho rozvoja pohybových schopností. Je to vzájomne podmienený proces, hoci je v určitých etapách relatívne špecializovaný (Belej, 2001). Motorické učenie je plynulým procesom, ktorý delíme na konkrétne fázy (generalizácia, diferenciacia, automatizácia a tvorivá koordinácia), postupnosť ktorých musí byť vždy zachovaná.

V predškolskom veku je možné osvojovať si široké spektrum pohybových zručností a nie je nutné, aby všetky deti dospeli do poslednej - záverečnej fázy motorického učenia. Dôležité je, aby získavali skúsenosti s konkrétnym pohybom a tým pripravili organizmus na neskoršie zdokonaľovanie pohybu. Výhodou predškolského veku je vnútorná motivácia detí daný pohyb vyskúšať a hoci sa často krát uprednostňuje v praxi pohybová hra ako forma cvičenia, je dôležité si uvedomiť, že deti vnímajú už samotné cvičenie ako hru. Je preto vhodné predstavovať deťom náročnejšie pohybové zručnosti, akými sú napr. korčuľovanie, bicyklovanie, plávanie či lyžovanie. Osvojenie si týchto zručností v ranom veku je

predpokladom nielen pre ďalšiu aktívnu športovú činnosť, ale i pre správny psychomotorický rozvoj dieťaťa.

Sezónne aktivity a kurzy

Táto podoblasť je špecifická tým, že materská škola plní vzdelávací štandard len v prípade, že má vhodné podmienky pre realizáciu kurzov alebo konkrétnych sezónnych aktivít. Na druhej strane evidujeme v súčasnosti čoraz vyšší počet materských škôl, ktoré zabezpečujú plavecké, lyžiarske alebo korčuľarske kurzy a preto program ponúka oblasti skúseností, s ktorými sa môžu deti na týchto typoch kurzov stretnúť. Napríklad na plaveckom kurze je predpoklad, že deti si budú osvojovať základné plavecké zručnosti ako ponorenie, dýchanie, vznášanie, splývanie a skok do vody. Rovnako sú poňaté sezónne aktivity ako bicyklovanie, sánkovanie, či špecifické činnosti napr. saunovanie. Záleží naozaj len od podmienok MŠ a záujmu či skôr podpory rodičov, ako túto podoblasť naplní.

Záver

Veríme, že inovovaný ŠVP bude inšpirovať učiteľov ku skvalitneniu výchovno-vzdelávacej činnosti, v našom prípade vo vzdelávacej oblasti Zdravie a pohyb, že realizované telesné cvičenia budú mať svoje konkrétne ciele, ktoré budú smerovať k naplneniu výkonových štandardov a že evaluačné otázky poskytnú novú formu určitej spätnej väzby na výchovno-vzdelávací proces. Dovoľujeme si pripomenúť, že nevyužiť záujem detí o pohyb a ich prirodzený potenciál v predškolskom veku znamená nielen zavrieť dvere školskej telesnej výchove, ale v mnohých prípadoch i pravidelnej pohybovej aktivite. Pretože, čím lepšie bude dieťa telesne a pohybovo pripravené pri vstupe do školy, tým väčšia je pravdepodobnosť, že bude pre neho pohyb zábavou a žiadanou formou trávenia voľného času.

Literatúra

1. Antala, B. – Labudová, J. 2011. Health and Healthy Life Style as a Part of Physical Education Curriculum on Slovak Schools. In *Healthy Active Life Style and Physical Education*. Bratislava: END, s.r.o, Topolčianky. ISBN 978-80-89324-07-1.
2. Belej, M. Motorické učenie. Prešov: PF UPJŠ v Košiciach, 1994
3. Belej, M. Motorické učenie. Prešov: SVSTVŠ a FHPV PU v Prešove, 2001
4. Hartl, P., Hartlová, H. 2000. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000, 774s.
5. Junger, J. 2000. Telesný a pohybový rozvoj detí predškolského veku. Prešov: PF UPJŠ, 2000. ISBN 80-88885-32-9
6. Lednický, A.- Doležajová, L. 2011. Porovnanie všeobecnej pohybovej výkonnosti športujúcich chlapcov v rokoch 1986 a 2010. In *Atletika 2011*. Bratislava: ICM AGENCY, 2011. ISBN: 978-80-89257-37-9
7. Lednický, A.- Doležajová, L. 2011. Porovnanie všeobecnej pohybovej výkonnosti športujúcich dievčat s odstupom 25 rokov. In *Atletika 2011*. Bratislava: ICM AGENCY, 2011. ISBN: 978-80-89257-37-9
8. Ružbarská, I. - Turek, M. 2007. Kondičné a koordinačné schopnosti v motorike detí predškolského a mladšieho školského veku. Prešov: PU v Prešove, FŠ.
9. Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie. 2015. Bratislava: Štátny pedagogický ústav. Dostupné na:
http://www.statpedu.sk/files/documents/inovovany_statny_vzdelavaci_program/ms/%C5%A1vp_materske_skoly.pdf
10. Turek, M. 1999. Telesný vývin a pohybová výkonnosť detí mladšieho školského veku. Prešov: SVSTVŠ, PF PU Prešov, 1999, 111s.
11. Zapletalová, L. a kol. 2011. *Sekulárny trend v ukazovateľoch telesného rozvoja a pohybovej výkonnosti 11-18 školskej populácie na Slovensku*. Bratislava: Peter Mačura- PEEM, 2011. ISBN: 978-80-8113-042-7

Mgr. Dana Masaryková, PhD.
Katedra školskej pedagogiky, Pedagogická fakulta,
Trnavská univerzita v Trnave
Priemyselná 4, 813 43 Trnava
dana.masarykova@truni.sk

INOVOVANÝ ŠTÁTNY VZDELÁVACÍ PROGRAM PRE MATERSKÉ ŠKOLY, VZDELÁVACIA OBLASŤ UMENIE A KULTÚRA – VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Alena Minns

Anotácia

Príspevok sa zaoberá prínosom a charakteristickými prvkami inovovaného štátneho vzdelávacieho programu pre materské školy v oblasti Umenie a kultúra, časť výtvarná výchova.

Kľúčové slová

Výtvarné činnosti s tvarom na ploche; výtvarné činnosti s tvarom v priestore; výtvarné činnosti s farbou; spontánny výtvarný prejav; synestézia; vnímanie umeleckých diel.

Inovovaný štátny vzdelávací program pre materské školy (ďalej ŠVP, ISCED 0), vzdelávacia oblasť Umenie a kultúra, Výtvarná výchova reaguje na základné požiadavky vedomostí, zručností a postoje vyjadrené v koncepte kľúčových kompetencií definovaných v Odporúčaní Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie z 18. decembra 2006 o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie (2006/962/ES). Ide o kľúčové kompetencie, ktoré potrebujú všetci jednotlivci na osobné uspokojenie a rozvoj, aktívne občianstvo, sociálnu inklúziu a zamestnanosť. Zámerom priorít je stimulovať všetky sektory, počnúc vzdelávaním v ranom veku, aby v súlade so svojimi špecifikami realizovali aktivity rozvíjajúce kľúčové kompetencie, medzi ktoré patrí aj Kultúrne povedomie a vyjadrovanie tematizované v oblasti inovovaného ŠVP, ISCED 0, Umenie a kultúra, výtvarná výchova. Kompetencia kultúrne povedomie a vyjadrovanie zahŕňa všetky oblasti umenia a zdôrazňuje význam „...*kreatívneho vyjadrovania myšlienok, skúseností a emócií prostredníctvom rôznych médií vrátane hudby, scénických umení, literatúry a výtvarných umení*“. (Európske spoločenstvá, 2007, s. 12). Medzi strategické priority v danej oblasti patrí podpora kreativity, kultúrneho povedomia, a umeleckého vzdelávania a podpora účasti na kultúrnom a umeleckom živote (Education, Audiovisual & Culture Executive Agency, 2009).

V nasledujúcej časti príspevku sa zameriame na oblasti inovovaného ŠVP, ISCED 0 vzdelávacia oblasť Umenie a kultúra, Výtvarná výchova, ktoré úzko súvisia s vyššie uvedenými prioritami.

Súčasná kultúra je považovaná za kultúru informačnú, audio-vizuálnu, vyznačujúcu sa neustálym zdokonaľovaním nových technológií a masovokomunikačných prostriedkov a následné aj ich vplyvom na spoločnosť, kultúru, psychiku, hodnoty a poznatky ľudí. Nástup a rozvoj informačno-komunikačných technológií radikálne mení psychosociálne podmienky života a spôsob ľudského myslenia. Významné postavenie ako nositeľ informácie nadobúda obraz, čo zvyšuje požiadavky aj na rozvoj vizuálnej gramotnosti. Výtvarné činnosti poskytujú priestor na rozvoj schopností nevyhnutných na formovanie budúceho vizuálne gramotného človeka, schopného vnímať, chápať, používať a tvoriť vizuálne informácie a prostredníctvom nich efektívne komunikovať.

Zámerom inovovaného štátneho vzdelávacieho programu je vo Vzdelávacej oblasti Umenie a kultúra v časti výtvarná výchova postupne podporovať dieťa tak, aby z neho jedného dňa vyrástol informovaný divák, kritický konzument a aj tvorca vizuálnych informácií uvedomujúcim si emocionálne, psychologické, fyziologické a kognitívne vplyvy pri vnímaní vizuálnych diel. S globalizáciou a multikulturalizmom narastá taktiež nutnosť rozvíjať schopnosť dešifrovať znaky a vizuálne obrazy iných kultúr a zároveň vzťah k lokálnemu, národnému a európskemu kultúrnemu dedičstvu.

Tak, ako umelec výtvarnými vyjadrovacími prostriedkami prezentuje svoj kritický pohľad na svet reagujúc na aktuálne témy súčasnej/dobovej kultúry a spoločnosti. Tak aj dieťa stvárňuje (vizualizuje) svoj imaginárny svet, vlastné myšlienky, pochybnosti a radosť. Výtvarná činnosť dieťaťa je prostriedkom, ktorý dieťaťu umožňuje sebaujedenie. Prostredníctvom výtvarného stvárnenia dieťa komunikuje svoje myšlienky a reaguje na svet v ktorom žije. Keďže nie vždy sú schopné deti raného veku verbálne vyjadriť to, čo sú schopné vyjadriť prostredníctvom kresby a farieb.

Výtvarná činnosť je výtvarnou hrou a experimentom so základnými výtvarnými vyjadrovacími prostriedkami s nástrojmi, hmotou, materiálmi. Úloha učiteľky spočíva v usmerňovaní dieťaťa pri vyjadrovaní jeho predstáv. Dôraz sa kladie na zážitok z tvorby, teda proces a nie výsledný produkt. Učiteľka nezasahuje do tvorby dieťaťa, ale podporuje dieťa, aby samo zvládlo zrealizovať svoje predstavy. Nepredkladá dieťaťu makety výtvarných prác, ale umožňuje dieťaťu vytvárať jedinečné individualizované diela v súlade s ich predstavami. Ponúka dieťaťu podnety, námety a usmernenia, aby dokázalo používať rôznorodé výtvarné vyjadrovacie prostriedky, nástroje a materiál. Čo rozvíja u dieťaťa nie len tvorivosť, ale aj jeho zručnosti pri narábaní a spájaní rôznorodých materiálov a jemnej motoriky. Dostatok

podnetov a skúsenosti dieťaťa umožní eliminovať riziká schematizácie výtvarného prejavu. Učiteľka trpezlivo deťom sprostredkúva rôznorodé nové témy, motívy, techniky, materiál, nástroje, a tak ich vedie k tvorivému prístupu. Tieto výtvarné činnosti, ale aj dialóg, ktorý s nimi k téme vedie pomáhajú dieťaťu spoznávať vizuálny jazyk, rozvíjať citlivosť na prvky vizuálneho sveta a schopnosť dieťaťa komunikovať prostredníctvom výtvarných vyjadrovacích prostriedkov, bodu, línie, tvaru, škrvny, farby a tónu, vzoru a rytmu, textúry a komponovaním jednotlivých prvkov.

Z vyššie uvedených základných oblastí rozvíjajúcimi vizuálnu gramotnosť, teda schopnosť dieťaťa vyjadrovať sa základnými výtvarnými vyjadrovacími prostriedkami, rozvoj kultúrneho povedomia dieťaťa, spontánny výtvarný prejav dieťaťa súvisí aj nasledovných šesť podoblastí štruktúry ŠVP, ISCED 0, oblasť Umenie a kultúra, Výtvarná výchova a to: výtvarné činnosti s tvarom na ploche; výtvarné činnosti s tvarom v priestore; výtvarné činnosti s farbou, spontánny výtvarný prejav, synestézia (medzizmyslové vnímanie) a vnímanie umeleckých diel.

Základnou požiadavkou pri vytváraní výtvarných námetov je nevyhnutnosť rešpektovať psychické dispozície dieťaťa v ranom veku a podporovať vývoj detskej kresby v súlade s typickými prvkami detského výtvarného prejavu.

„Výtvarná výchova v predprimárnom vzdelávaní vychádza z psychických dispozícií dieťaťa. Jeho tendencie vyjadrovať sa kresebne a v materiáloch súvisia s potrebou zanechať viditeľnú a hmatateľnú stopu a vyjadriť prostredníctvom predmetného artefaktu svoju fantáziu. V rámci výtvarných činností sa dáva priestor: hľadaniu a vytváraniu si foriem na vyjadrenie svojho vnútorného sveta (stvárnania svojich myšlienkových modelov) a rozvíjaniu schopností a zručností (technického zvládnutia nástrojov a materiálov“ (ŠVP, str.16).

Výtvarné činnosti s tvarom na ploche - podoblasť kladie dôraz na rozvoj zručností dieťaťa vyjadrovať sa prostredníctvom rôznorodých materiálov na ploche (papieru). Základným výtvarným vyjadrovacím prostriedkom s ktorým dieťa v tejto oblasti narába je kompozícia (usporiadanie prvkov). Dieťa sa hrá a experimentuje s rôznorodým materiálom, ktorý trhá, strihá, lepí a následne kresbou alebo maľbou dotvára.

Výtvarné činnosti s tvarom v priestore - podoblasť sa zameriava na tri hlavné oblasti práce s priestorovými objektmi: modelovanie z mäkkej modelovacej hmoty, konštruovanie a skladanie priestorových zostáv z rôznorodých materiálov a skladanie papierových

skladačiek. Dôraz sa kladie na uvedomovanie si tvaru v priestore a trojrozmerné zobrazovanie.

Výtvarné činnosti s farbou - podoblasť sa zameriava na rozvoj farebného cítenia dieťaťa, jeho schopnosť vnímať farbu, s primárnych farieb vymiešavať sekundárne farby a experimenty so škvrnou a farbou.

Spontánny výtvarný prejav - podoblasť kladie dôraz na podporu rozvoja spontánnej detskej kresby.

Synestézia (medzizmyslové vnímanie) - podoblasť sa zameriava na rozvoj synestézie, teda predstavy vytvárajanej vnemom z inej zmyslovej oblasti. Napr. vytváranie „farebného sluchu“, farebných asociácií spájajúcich sa s chuťou.

Podoblasť Vnímanie umeleckých diel sa realizuje cez oboznamovanie sa originálmi a reprodukciami diel. Učiteľka vedie dieťa k spoznávaniu vizuálnej kultúry a rôznych druhov výtvarného umenia a formuje jeho vzťah k umeniu. Oboznamuje deti s lokálnou architektúrou a pamiatkami, najznámejšími svetovými a slovenskými dielami z oblasti maliarstva, sochárstva a ilustráciami v knižkách. Učiteľka používa na pomenovanie druhov vizuálneho umenia terminologicky správne pojmy (architektúra, socha, maľba, ilustrácia). Umenie deťom sprostredkováva v rámci možnosti návštevou pamiatky, galérií/múzea, využívajúc programy múzeí a galérií, alebo prostredníctvom aktivít zameraných na „čítanie“ a výtvarné interpretácie diela. Diela v tomto prípade prezentuje prostredníctvom knižných publikácií/fotografií/audiovizuálnych diel prostredníctvom interaktívnej tabule. Učiteľka dbá na kvalitný výber audiovizuálnych rozprávok a filmov, ilustrácií a výtvarných diel, ktoré predkladá deťom, vyhýba sa prvoplánovým a nekvalitne spracovaným gýčovým formám, aby už v útlom veku cibřila vkus dieťaťa.

Obsah vzdelávacej oblasti Umenie a kultúra, výtvarná výchova sa člení na výkonový štandard, obsahový štandard a evalvačné otázky. Výkonový štandard určuje výstupný štandard dieťaťa pri odchode z materskej školy. Súčasťou výkonových štandardov sú adaptačné úrovne prináležiace k jednotlivým úrovniam. Úroveň 1 až 4 sú usporiadané zostupne od najnáročnejšej úrovne (U4) až po najnižšiu (U1). Výkonové štandardy vyjadrujú podstatné požiadavky na rozvoj zručností a poznávacích schopností, ktoré sú koncipované so zreteľom na nadväzujúce rozvíjanie v rámci primárneho vzdelávania. Obsahový štandard usmerňuje učiteľku, v akej oblasti výtvarných námetov, techník sa má pohybovať. Vyjadruje

rámec činností a námetov, ktoré vedú k naplneniu výkonových štandardov. Avšak obsahový štandard necháva dostatočne široký priestor, aby učiteľka mohla variovať, rozširovať a vytvárať vlastné námety, v súlade s potrebami a schopnosťami detí. Obsahový a výkonový štandard na seba nadväzuje. Evalvačné otázky sú zamerané na proces hodnotenia vzdelávacích aktivít. Pri voľbe správnych otázok je v prvom rade potrebné uvedomiť si za akým účelom plánujeme realizovať evalváciu a na základe toho si stanoviť problém. Uvedomíme si čo plánujeme hodnotiť, alebo zistiť. Napr. čo by sme chceli skvalitniť vo svojej praxi. Vychádzame z kritérií, ktoré sú nastavené vo výkonových štandardoch ŠVP, v adaptáciách výkonových štandardov, obsahových štandardoch a iné. Tiež si môžeme na základe štúdia zdrojov vytvoriť vlastné kritéria a overovať novú vyučovaciu metódu. Získané údaje z evalvácie umožnia učiteľke následne získane poznatky preniesť do praxe, teda naplánovať si činnosti potrebné na zvýšenie kvality výchovno-vzdelávacieho procesu a uspôsobiť aktivity potrebám detí. Výhodou evalvačných otázok je, že umožňujú hľadať riešenia pre každodenné problémy objavujúce sa v praxi v triede učiteľky.

Zdroje

Štátny pedagogický ústav, 2015. ŠTÁTNY VZDELÁVACÍ PROGRAM PRE PREDPRIMÁRNE VZDELÁVANIE V MATERSKÝCH ŠKOLÁCH. Európske spoločenstvá. 2007. KLÚČOVÉ KOMPETENCIE PRE CELOŽIVOTNÉ VZDELÁVANIE/KEY COMPETENCES FOR LIFELONG LEARNING. European Reference Framework. [online]. [s.a.]. [12.08.2013]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/l1-learning/keycomp_sk.pdf>.

Education, Audiovisual & Culture Executive Agency. 2009. ARTS AND CULTURAL EDUCATION AT SCHOOL IN EUROPE. Brussel. [online]. [s.a.]. [8.11.2015]. Dostupné na:<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/113en.pdf>.

Kontakt:

PaedDr. Alena Minns, PhD.,
Metodicko-pedagogické centrum,
Generálne riaditeľstvo
Ševčenkova 11,
850 05 Bratislava
alena.minns@mpc-edu.sk

MUZIKOTERAPIA V PREDŠKOLSKOM VÝCHOVNO-VZDELÁVACOM PROCESE

Marián Šperka

Úvod

Príspevok je zameraný na informovanie širokej laickej i odbornej verejnosti pôsobiacej v oblasti predškolskej výchovy o možnostiach zavádzania netradičných hudobných, výtvarných, pohybových a iných expresívnych činností do výchovno-vzdelávacieho procesu v predškolských zariadeniach. V tomto prípade chcem zamerať pozornosť na možnosti využitia muzikoterapie v MŠ.

V súčasnosti je prioritným zámerom potreba intenzívnejšieho posunu prevencie už do predškolského veku t.j. do priestorov materských škôl a v tomto duchu aplikovať vyššie uvedené aktivity, ktoré majú bezpochybne komplementárny a neinvázny charakter. Cieľom je obohatiť edukatívnu činnosť v predškolskom výchovno-vzdelávacom procese o takéto netradičné aktivity, ktoré ako už bolo spomenuté, vysoko efektívne optimalizujú žiadúci vývin osobnosti detí predškolského veku.

Muzikoterapia vs Muzikofiletika

Hudba a rôzne iné činnosti spájané s hudbou sú neodmysliteľnou súčasťou všestranného rozvoja osobnosti dieťaťa v materskej škole. Hudobná činnosť prepojená s ostatnými činnosťami estetickej a etickej výchovy vytvára predpoklady na rozvoj jednak hudobnosti, tvorivosti, kreativity, celkovej kultúrnej gramotnosti, ale aj základov morálky a etiky a tiež etikety správania. Z tohto dôvodu môžeme považovať hudbu ako veľmi významnú zložku výchovy už od ranného veku dieťaťa. Mistrík (2001) uvádza, že hudobné umenie deťom sprostredkúva informácie o skutočnosti cez zmyslové vnímanie, v úzkej súvislosti so zážitkami a skúsenosťami, je nenásilné a emocionálne.

V bežných materských školách neprebiehajú terapie, ale pri práci s deťmi môžeme využívať prvky muzikoterapie, pracujeme vlastne muzikofileticky. Spojenie expresie s reflexiou umožňuje vymedziť hranice medzi bežnou hudobnou výchovou alebo hudobnými činnosťami v MŠ a muzikofiletikou a zároveň približuje muzikofiletiku k muzikoterapii. Muzikofiletiku môžeme definovať ako hraničnú disciplínu medzi muzikoterapiou

a pedagogikou. Používa muzikoterapeutické techniky k podpore a rozvoju výchovno-vzdelávacieho procesu (Holzer, Drlíčková, 2012). V rámci tohto procesu nemôžeme často z prevádzkových, odborných i legislatívnych dôvodov hovoriť o muzikoterapii. Preto je vítaný novo sa rodiaci pojem i odbor – muzikofiletika. Muzikofiletika je umelecko pedagogická disciplína stojaca medzi hudobnou výchovou a muzikoterapiou pričom hranica medzi muzikoterapiou a muzikofiletikou je veľmi subtilná a individuálna. Drlíčková po niekoľkoročnom zaoberaní sa s možnosťami, využitím a hranicami muzikoterapie, použila pri svojej práci prvýkrát v roku 2007 namiesto termínu „prvky muzikoterapie“ termín muzikofiletika. Od roku 2008 v Českej republike sa tento termín začal používať predovšetkým v materských a základných školách.

Trochu k pojmu a k histórii.

Pojem muzikofiletika môžeme rozdeliť na dva základy: muziko a filetika. Muziko – músikos (gr.), znamená hudobný/á. Moúsika (gr.), musica (lat.) znamená hudba. Filetika znamená filein (gr.) milovať, mať v obľube. Tento pojem súvisí tiež s osobnosťou a odkazom gréckeho dramatika, spisovateľa a pedagóga Filéta z Kósu. Vychovával napr. Ptolemaia II, neskoršieho správcu Egypta.

Muzikofiletiku :

- Chápeme ako tvorivú a zážitkovú aplikáciu muzikoterapeutických techník.
- Jej cieľom je rozvíjanie psychoemočného, intelektuálneho, umeleckého a všeobecne kultúrneho potenciálu detí a žiakov, rozvíjanie ich sociálnych zručností a kompetencií a prevencia psychosociálneho zlyhávania a rizikového správania.
- Jej poňatie je reflektívne, spätnoväzbové a vždy s výraznou tendenciou optimistického ladenia a pozitívneho vyznenia.
- Realizujeme ju bez terapeutického a diagnostického zámeru. Nesnaží sa deti diagnostikovať a následne liečiť, ani neobjavovať skryté problémy a riešiť ich.
- Muzikofiletika nepoužíva obvyklé výchovné a pedagogické postupy, ale vytvára nové, vlastné, ktoré majú základy v muzikoterapii.

Nie je možné domnievať sa, že pokiaľ bude akákoľvek metóda, technika či forma muzikoterapie realizovaná vo výchovno-vzdelávacom procese muzikofileticky, bez terapeutického zámeru a cieľa, že terapia nebude v tomto procese implicitne a latentne

obsiahnutá. Ak sa budeme držať pôvodného vysvetlenia muzikofiletiky, ide vždy o využitie prvkov muzikoterapie. Vždy je teda v rôznej miere prítomná terapia a realizátor tejto metódy musí absolvovať odbornú prípravu. Nemožno sa domnievať, že aplikácia muzikofiletiky kladie na prácu realizátora menšie nároky. Jeho zodpovednosť za dieťa a muzikofiletický proces je rovnaká aká je aj pri aplikácii muzikoterapie.

Obrazne - muzikofiletika zdá sa, že prežíva pubertu, snaží sa vymedziť sa voči svojej matke – muzikoterapii a chce ísť vlastnou cestou (Faltusová, 2014).

Zhrnutie

- V MŠ nie sú realizované terapie, ale pri práci s deťmi môžeme využívať prvky muzikoterapie, pracujeme muzikofileticky.
- S terapiou musí klient alebo jeho zákonný zástupca súhlasiť. U muzikofiletiky, ktorá prebieha vo výchovno-vzdelávacom procese, nie je potrebný súhlas vzhľadom k tomu, že pracujeme vo všeobecnej úrovni a nepoužívame techniky terapeuticky ani k diagnostike dieťaťa.
- Muzikofiletiku môžeme chápať ako tvorivú a zážitkovú aplikáciu základných muzikoterapeutických techník a používame ju predovšetkým v oblasti výchovy a vzdelávania.
- Muzikofiletika je dcérou muzikoterapie.

Literatúra:

Mistrík, E. Umenie a deti. In Kolláriková, Z., Pupala, B., (eds) Předškolní a primární pedagogika Předškolná a elementárna pedagogika. Praha : Portál, 2001

Holzer, L. Drlíčková, S.: Celostní muzikoterapie v institucionální výchově. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3323-3.

Faltusová, V.: Matkou muzikofiletiky je muzikoterapie. , 2014. Prístupné na www.muzikoveru.cz/Matkou-muzikofiletiky-je-muzikoterapi...

Kontakt:

PhDr. Marián Šperka

Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie

Šaľa

[cphpapsala@gmail.com](mailto:cpppapsala@gmail.com)

CHARAKTERISTIKA VZDELÁVACEJ OBLASTI ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ INOVOVANÉHO ŠTÁTNEHO VZDELÁVACIEHO PROGRAMU PRE PREDPRIMÁRNE VZDELÁVANIE V MATERSKÝCH ŠKOLÁCH

Miroslava Višňovská

V roku 2015 bol schválený inovovaný Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách. Rozhodnutím ministra školstva, vedy, výskumu a športu sa inovovaný programový dokument zavádza do praxe postupne. V súčasnosti prebiehajú pre materské školy zapojené do pilotnej fázy školenia k jednotlivým vzdelávacím oblastiam inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu v každom kraji Slovenska, ktoré lektorsky zabezpečujú autori vzdelávacích oblastí a Štátny pedagogický ústav. Školenia sú koncipované tak, aby boli učiteľkám materských škôl poskytnuté odborné poznatky týkajúce sa koncepcie tvorby vzdelávacích oblastí a ich inovácií, ako aj konkrétne návrhy aktivít. Vzdelávaciu oblasť Človek a spoločnosť sa pokúsime charakterizovať z hľadiska povahy a štruktúry jej obsahu a ponúkžeme aj stručný opis pripravovanej metodiky k danej vzdelávacej oblasti.

V obsahu vzdelávacej oblasti *Človek a spoločnosť* je evidentná kontinuita s predchádzajúcimi programovými dokumentmi pre materské školy na Slovensku od roku 1999 (Program výchovy a vzdelávania detí v materských školách, 1999; Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, 2008). V *Programu výchovy a vzdelávania detí v materských školách* (1999) bol obsah spracovaný v dvoch „výchovných zložkách“ *Prosociálna výchova a Rozvíjanie poznania*. Pri tvorbe *Štátneho vzdelávacieho programu ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie* (2008) sa v súlade s požiadavkami Európskej únie pristúpilo na vymedzenie obsahu vzdelávania do podoby vzdelávacích štandardov a obsah (prosociálnej výchovy, niektorých úloh zo zložky rozvíjanie poznania) sa pretransformoval do podoby výkonových štandardov. Tie boli rozptýlené v rámci troch tematických okruhov *Ja som, Ľudia a Kultúra*, v rámci nich do vzdelávacích oblastí vyčlenených ako *kognitívna oblasť* a *sociálno-emocionálna oblasť* a nadstavbou bolo vytvorenie *kategórie kompetencií*, ktoré sa vo vzťahu k problematike zadefinovali ako *osobnostné (intrapersonálne)* a *sociálne (interpersonálne) kompetencie*. Cieľom tohto prístupu bolo vytvorenie kvalitatívne nového obsahu a štruktúry, ktoré by mali viesť k „celostnému osobnostnému rozvoju dieťaťa a k rozvoju základov kľúčových kompetencií“ (Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, 2008). Odhliadnuc od kategórie kompetencií, ktorá v tom čase

bola témou vysoko prítomnou vo vtedajšom odbornom diskurze (a stále je), takéto rozčlenenie výkonových štandardov významne nemenilo podstatu práce učiteľiek materských škôl, nakoľko aj v predchádzajúcom programovom dokumente sa zdôrazňoval „celostný rozvoj a integrácia výchovných zložiek“ (napr. jazykovej a prosociálnej) (pozri Guziová, 2002, s. 114).

Výrazný posun nastal v štrukturácii vzdelávacieho obsahu, ktorý bol v predchádzajúcich dokumentoch rozptýlený najprv v podobe „obsahu výchovnej práce“ vo viacerých „výchovných zložkách“ (1999), neskôr v podobe vzdelávacích štandardov naprieč „vzdelávacími okruhmi“, „vzdelávacími oblasťami“ a v kategórii kompetencií (2008). *Inovovaný Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách* (2015) bol koncepčne vytvorený novým definovaním vzdelávacích oblastí, ktoré stavajú na základných prvkoch ľudskej kultúry a sú spoločné pre všetky stupne vzdelávania. Zároveň došlo aj k integrovaniu prierezových tém do vzdelávacích oblastí. Z hľadiska tohto porovnania sa súčasťou vzdelávacej oblasti *Človek a spoločnosť* stali dopravná výchova, osobnostný a sociálny rozvoj, mediálna výchova a multikultúrna výchova.

Vzdelávaciu oblasť tvorí dvanásť podoblastí, ktoré z hľadiska ich zamerania je možné teoreticky rozdeliť do dvoch širokých celkov: **spoločenské prostredie** a **prosociálna výchova**. Každý celok tvoria podoblasti, ktoré bližšie konkretizujú obsah vzdelávania. Vzdelávacia oblasť je koncipovaná tak, aby mohli učiteľky aplikovať svoje profesijné kompetencie pri vytváraní špecifických podmienok pre učenie sa detí na základe ich konkrétnych skúseností, spôsobilostí a znalostí. Obsahové štandardy majú činnostný charakter a vymedzujú typické činnosti, ktorými je možné dosahovať stanovený výkonový štandard. Na základe navrhnutých obsahových štandardov si učiteľka plánuje edukačné aktivity, pričom **obsahový štandard môže dopĺňať a rozširovať** na základe vlastných schopností a skúseností a tým **vytvárať ponuku** pre dieťa k dosahovaniu výkonových štandardov. Výkonové štandardy sú rovnako ako v predchádzajúcom cieľovom dokumente (2008) koncipované ako cieľové požiadavky, ktoré má dosiahnuť dieťa na konci predprimárneho vzdelávania.

Vzhľadom na túto skutočnosť sa zo strany pedagogickej praxe javila potreba priblíženia výkonového štandardu, ktorá by odzrkadľovala **štruktúru krokov jeho postupného dosahovania**. Reakciou na túto požiadavku bolo vytvorenie materiálu pod názvom *Adaptácie výkonových štandardov*, obsahom ktorého je rozpracovanie jednotlivých

výkonových štandardov do výkonových úrovní, ktoré predstavujú možnosť, ako postupovať pri plánovaní výchovno-vzdelávacej činnosti rešpektujúc úroveň a obsah detskej skúsenosti. Výkonové úrovne nesúvisia s vekovými kategóriami (ani v medzinárodnom kontexte sa neuplatňuje členenie na základe veku). Navyše, vo vzťahu k rozvoju spôsobilostí prosociálneho správania, sa u detí prvotné základy nezištného konania v prospech druhej osoby len začínajú utvárať (preto je stanovovanie určitej konkrétnej hranice vo vzťahu k veku neprijateľné).

Z doterajšej praxe a skúseností materských škôl vyplynulo, že niektoré výkonové štandardy viažuce sa na celok zameraný na prosociálnu výchovu úzko súvisia s priebežne a každodenne sa vyskytujúcimi situáciami a činnosťami v materskej škole. Dosahovanie týchto výkonových štandardov je zároveň aj otázkou dlhšieho časového obdobia a preto sa k nim neodporúča operacionalizovať výchovno-vzdelávacie ciele a následne umelo plánovať ciele vzdelávacie aktivity. Z uvedeného dôvodu výkonové štandardy tejto povahy neboli štruktúrované na jednotlivé výkonové úrovne, nakoľko sa ich dosahovanie deje predovšetkým aktivitou dieťaťa a činnosťami v prirodzene sa vyskytujúcich situáciách v materskej škole². Výnimkou je len výkonový štandard *Nadviaže adekvátny sociálny kontakt (verbálny i neverbálny) s inými osobami – deťmi i dospelými*, ktorého výkonové úrovne tvoria opornú štruktúru postupného získavania spôsobilostí neverbálnej komunikácie, na ktorú sú deti predškolského veku orientované rovnako citlivo, ako na verbálnu komunikáciu. Konečným výsledkom doterajších skúseností z praxe je návrh **výberu výkonových štandardov viažucich sa na každodenné situácie a činnosti v materskej škole**, ku ktorým ponúkame v pripravovanej metodike (v časti zameranej na prosociálnu výchovu) návrhy **možných komunikačných stratégií** (empatická reakcia, ja-výrok, opis, spätná väzba), ako aj základné teoretické východiská k možnému skvalitneniu profesijných kompetencií učiteľky v danej oblasti.

Jediný **výraznejší nesúlad** vo vzdelávacej oblasti *Človek a spoločnosť* je prítomný v podoblasti *Mediálna výchova*. Tu sa ukazuje, že došlo k mylnému použitiu pojmu virtuálna realita ako vyjadrenie niečoho fiktívneho, čo je charakteristické pre filmovo a animovane spracované rozprávky, príbehy a fikciu sprostredkovanú počítačovými hrami. Pojem virtuálna realita s uvedenými charakteristikami súvisí len nepriamo, pretože v prvom rade predstavuje

² Do cielenej vzdelávacej aktivity však môžu byť integrované aj tieto výkonové štandardy, hlavne v námetových hrách, metódach tvorivej dramatiky a pod., v rámci ktorých sa prepájajú viaceré vzdelávacie oblasti.

tzv. 3D prostredia, ktoré sú vymodelované počítačom a simulujú skutočnosť (cez špeciálne okuliare, prilbu a iné). Je evidentné, že v materských školách nie je možné virtuálnu realitu sprostredkovať a nie je to ani žiaduce (zdravotné riziká). Mediálna výchova v predprimárnom vzdelávaní má zároveň veľké limity aj z hľadiska jej hlavného cieľa, ktorým je rozvíjanie schopnosti kriticky posudzovať obsah mediálnych správ. Uvedené skutočnosti nás vedú k prehodnoteniu danej vzdelávacej podoblasti a k jej úprave pri otvorení programového dokumentu po skončení pilotnej fázy jeho zavádzania.

V súčasnosti sa pripravuje **metodika k vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť**, ktorá je spracovaná v súlade s inovovaným *Štátnym vzdelávacím programom pre predprimárne vzdelávanie v materských školách* (2015). Ponúka východiská vzdelávacej oblasti *Človek a spoločnosť*, prostredníctvom ktorých upriamujeme pozornosť na kontinuitu, ktorá bola zachovaná, ale aj na rozdiely v štruktúre vzdelávacej oblasti vo vzťahu k predchádzajúcim dvom programovým dokumentom (Program výchovy a vzdelávania detí v materských školách, 1999; Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie, 2008). Metodický materiál rešpektuje doterajšiu pedagogickú prax a vysvetľuje obsah vzdelávacej oblasti *Človek a spoločnosť* v **základnej línii požiadaviek** na realizáciu výchovno-vzdelávacej činnosti v materských školách (obsahový štandard). Nemá ambíciu ani priestor ponúknuť súčasný rozmer poznania v danej oblasti, je skôr sprievodcom pri orientácii sa vo vzdelávacej oblasti tým, že **ponúka konkrétne návrhy** ako s obsahom vzdelávacej oblasti pracovať, navrhuje možnosti **uplatňovania efektívnych komunikačných stratégií** (empatická reakcia, ja-výrok, opis, spätná väzba) a zároveň **upriamuje pozornosť na vybrané publikácie**, ktoré je možné využiť k ďalšiemu sebavzdelávaniu i k plánovaniu výchovno-vzdelávacej činnosti. Samozrejme, je na rozhodnutí učiteľky, či po niektorom z uvedených učebných zdrojov siahne, alebo použije iné dostupné publikácie. Pri príprave metodického materiálu sme vychádzali aj zo skúseností, ktoré sme nadobudli počas školení v rámci pilotnej fázy zavádzania inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu.

Vo vzdelávacej oblasti *Človek a spoločnosť* bola zachovaná kontinuita s predchádzajúcimi programovými dokumentmi a svojim obsahom sa orientuje na spoločenské prostredie a prosociálnu výchovu. Z tohto hľadiska je aj v súčasnej dobe potrebnou a nevyhnutnou súčasťou obsahu vzdelávania.

Literatúra:

GUZIOVÁ, K. 2002. Využitie programu výchovy a vzdelávania detí v materských školách pri príprave učiteľov materských škôl. Nové Zámky: CROCUS, 2002 ISBN 80-88992-43-5

Program výchovy a vzdelávania detí v materských školách. 1999. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 1999

Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie. 2008. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2008

Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách. 2015. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2015

Kontakt:

Mgr. Miroslava Višňovská, PhD.
Štátny pedagogický ústav
Pluhová 8
830 00 Bratislava
miroslava.visnovska@statpedu.sk

**AKREDITOVANÉ VZDELÁVACIE PROGRAMY METODICKO -
PEDAGOGICKÉHO CENTRA K INOVOVANÉMU ŠTÁTNEMU
VZDELÁVACIEMU PROGRAMU**

Eva Pupíková

„Jediným učiteľom hodným tohto mena je ten, ktorý povzbudzuje ducha slobodného
premýšľania a rozvíja cit osobnej zodpovednosti“

Ján Ámos Komenský

Napriek rôznym pracoviskám a organizáciám, ktoré zastupujeme, spája nás spoločný záujem, ktorým je oblasť predprimárneho vzdelávania. Spája nás tiež snaha robiť také kroky, ktoré budú na prospech hlavne detí, ktoré navštevujú materské školy.

Metodicko-pedagogické centrum je organizácia, ktorej pôsobenie je nasmerované presne na tento cieľ. Snahou organizácie je pripraviť vhodné prostredie, pre Vás učiteľov, na rozvíjanie vlastných profesijných kompetencií. Metodicko-pedagogické centrum si je vedomé, že je iba jednou z možností sebarozvoja pedagogických zamestnancov. Učiteľia materských škôl, rozvíjajúci svoje profesijné kompetencie, si samy volia postup vlastného profesijného rastu a k tomu prispôsobujú výber druhov a foriem ďalšieho vzdelávania.

Mojím cieľom je informovať Vás, o aktivitách Metodicko-pedagogického centra v súčasnosti a trochu nahliadnuť do budúcnosti. Metodicko-pedagogické centrum veľmi úzko spolupracuje s ďalšími organizáciami, ako sú Štátny pedagogický ústav, Štátna školská inšpekcia, ale aj zamestnanci vysokých škôl jednotlivých krajov, ktorí pripravujú budúcich učiteľov. Náš zámer je jednoznačný. Pomôcť Vám, ako priamym realizátorom predprimárnej výchovy a vzdelávania. Svoje slová chcem deklarováť aj krátkym opisom prebiehajúcej fázy pilotného zavádzania inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu. V súčasnosti prebiehajú školenia z jednotlivých vzdelávacích oblastí inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu vo všetkých krajoch Slovenska. Gestorom je v prvom rade Štátny pedagogický ústav a aktívnym spoluorganizátorom práve Metodicko-pedagogické centrum. Ide o pomerne krátke, ale veľmi konkrétne vzdelávania, ktorých hlavným cieľom je oboznámiť učiteľky materských škôl, ktoré sa zapojili do pilotného zavádzania iŠVP, s výkonovými a obsahovými štandardami v jednotlivých vzdelávacích oblastiach a možnosťami ich realizácie v materskej škole. Otvorené dvere na tieto podujatia majú samozrejme zamestnanci školskej inšpekcie,

školských úradov, vysokých škôl. Pre ostatné materské školy, ktoré sa nezapojili do pilotného zavádzania pripravuje Štátny pedagogický ústav a Metodicko-pedagogické centrum sériu informačných/jednodňových stretnutí. S potešením môžem tiež konštatovať, že Metodicko-pedagogické centrum má pripravené vzdelávacie programy, ktorých obsahom sú práve nové vzdelávacie oblasti z inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu. Sú to programy, ktoré boli akreditované ešte v rámci projektu „Profesijný a kariérový rast“. Všetky podstatné informácie o programoch môžete nájsť na našej adrese www.mpc-edu.sk . Veľmi stručné zhrnutie základných informácií o týchto programoch. Je ich spolu 7. Sú to aktualizované vzdelávacie programy. Na webovej stránke ich nájdete pod týmito názvami: „Revízia obsahu predprimárneho vzdelávania: Vzdelávacia oblasť Človek a príroda“, „Revízia obsahu predprimárneho vzdelávania: Vzdelávacia oblasť Umenie a kultúra – časť hudobná výchova“, „Revízia obsahu predprimárneho vzdelávania: Vzdelávacia oblasť Jazyk a komunikácia“, Revízia obsahu predprimárneho vzdelávania: Vzdelávacia oblasť Umenie a kultúra – časť výtvarná výchova“, Revízia obsahu predprimárneho vzdelávania: Vzdelávacia oblasť Zdravie a pohyb“, Revízia obsahu predprimárneho vzdelávania: Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť“ a Revízia obsahu predprimárneho vzdelávania: Vzdelávacia oblasť Človek a svet práce“. Dôvody, pre ktoré sa Metodicko-pedagogické centrum rozhodlo spracovať spomínané vzdelávacie programy a akreditačná rada pri MŠ SR uznala dôvody ich potrebnosti, vyplývajú zo snahy pripraviť bezproblémový prechod na iŠVP. Hlavné dôvody vidíme v zmenách vo vzdelávacích oblastiach, pretože inovovaný Štátny vzdelávací program pracuje s novou klasifikáciou vzdelávacích oblastí. Ďalším dôvodom je že, inovovaný Štátny vzdelávací program obsahuje nové prvky –tzv. evaluačné otázky a tretím dôvodom je, že inovovaný Štátny vzdelávací program reviduje a uvádza nové obsahové a výkonové štandardy. Hlavné ciele jednotlivých vzdelávacích programov sa odvíjajú od hlavného zamerania programu. Rozsah jednotlivých programov je 20 hodín prezenčnej časti vzdelávania. Počas týchto hodín, dostanú frekventanti vzdelávacích programov potrebné informácie o výkonových a obsahových štandardoch a možnostiach ich realizovania v materskej škole. Prihlásiť sa na tieto programy môžu pedagogickí zamestnanci materských škôl prostredníctvom webovej stránky <http://www.mpc-edu.sk/vzdelavacia-cinnost/prihlasky>

Metodicko-pedagogické centrum v súčasnosti pripravuje projekt pod názvom „Začíname od najmenších“. Cieľovou skupinou budú pedagogickí zamestnanci v kategórii učiteľ a podkategórie učiteľ pre predprimárne vzdelávanie. V rámci projektu sa pripravujú tri hlavné aktivity. Prvou je vzdelávanie, prostredníctvom ktorého pedagogickí zamestnanci materských škôl dostanú priestor na zvýšenie svojich kompetencií v oblasti zavádzania zmien v kurikulárnych dokumentoch, v oblasti diagnostikovania detí a v neposlednom rade v oblasti inklúzie v našich podmienkach. Druhou aktivitou v novom projekte bude zabezpečenie materských škôl po materiálnej stránke, tak aby mohli materské školy bez prekážok plniť ciele uvádzané v štátnom kurikule. V rámci tohto projektu sa v Metodicko-pedagogických centrách budú vytárať priestory na stretávanie sa učiteľov, ich vzájomného spoznávania sa, porovnávanie sa a odovzdávania si skúseností prostredníctvom aktivity, ktoré dostali pracovný názov „Burzy skúseností“.

Metodicko-pedagogické centrum v súčasnej dobe naďalej realizuje programy, ktoré sú zamarené na rozvíjanie kompetencií vedúcich pedagogických zamestnancov materských škôl. V Nitre v súčasnosti prebiehajú dve skupiny funkčného vzdelávania. Funkčné vzdelávanie sa realizuje v programe, ktorý nesie názov „Profesionalizácia práce vedúceho pedagogického zamestnanca a vedúceho odborného zamestnanca“. Je určený novozvoleným vedúcim pedagogickým zamestnancom, alebo tým, ktorí na funkciu iba pomýšľajú. Metodicko-pedagogické centrum myslí aj na tých vedúcich pedagogických zamestnancov, ktorý už funkčné vzdelávania absolvovali a zo zákona im vyplýva po 7 rokoch absolvovať funkčné inováčné vzdelávanie. Prihlasovať sa môžu na vzdelávací program Inovácie v riadení materskej školy. Naďalej prebieha vzdelávanie v programe Prípravné atestačné vzdelávanie, na ktorom sa frekventanti vzdelávania pripravujú na vytvorenie atestačnej práce ale aj na vykonanie atestačnej skúšky. Vykonanie atestácie je legislatívne podložené zákonom [Zákonom č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov](#) a [Vyhláškou Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 445/2009 Z. z. o kontinuálnom vzdelávaní, kreditoch a atestáciách pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov](#). I naďalej platí, že o vykonanie 1. atestácie môže požiadať každý pedagogický zamestnanec, ktorý získal 30 kreditov a realizoval Prípravné atestačné vzdelávanie, alebo získal 60 kreditov. Všetky potrebné informácie sú uvedené na webovej stránke <http://www.mpc-edu.sk/aktuality>.

Verím, že ponuka Metodicko-pedagogického centra bude uspokojivá a v dostatočnej miere poskytne pedagogickým zamestnancom materských škôl rozšírenie profesijných kompetencií, potrebných na kvalitné vykonávanie výchovnej a vzdelávacej činnosti v materských školách.

Kontakt:

PaedDr. Eva Pupíková
Učiteľ pre kontinuálne vzdelávanie pre predprimárne vzdelávanie
DP MPC Nitra, Ul. kozmonautov 5
0377777313, 0917367593,
eva.pupikova@moc.edu.sk,
www.mpc-edu.sk

HRÁME SA NA VÝSKUMNÍKOV V MATERSKEJ ŠKOLE

Michal Malárik

Podchytiť schopnosti detí, ich vnímanie, pozornosť, chápanie, fantáziu a tvorivosť je potrebné už v mladšom školskom veku – už v materskej škole. V tomto období sú deti najcitlivejšie pre prijímanie nových poznatkov a skúseností. Majú svoje predstavy o mnohých javoch, ktoré pozorujú okolo seba. Deti sú zvedavé a kladú si množstvo otázok: „Ako to funguje?“, „Ako je možné, že...?“, „Prečo dochádza k tomu, že...?“ Odpovede na kladené otázky by mali byť podnetom pre ďalšie otázky v staršom školskom veku. Často to však nie je tak. Dôvodov je veľa. Jeden z nich je, že učitelia venujú málo pozornosti realizácii pokusov. V každej vekovej etape je možné nájsť dostupný spôsob ako oboznámiť deti so základnými vlastnosťami predmetov a javov okolo nás. Ak nevyužívame možnosť realizácie experimentu dochádza k situácii, že mnohé ďalšie vedomosti prijímajú ako fakty a stráca sa ochota klásť ďalšie otázky. Rozvíjať bádateľskú aktivitu detí, naučiť ich zaujímať sa o javy, predmety a materiály okolo nás, aktívne ich pozorovať, spájať ich s vlastnou skúsenosťou má tieto ciele:

- pochopiť fungovanie prírodných javov a procesov z bežného života
- objasňovať svoje predstavy a formovať ich prostredníctvom zdôvodňovania uskutočnených pozorovaní
- vedieť spracovať získané informácie pri potvrdzovaní stanovených hypotéz
- nájsť prepojenie medzi teoretickými poznatkami a realitou
- získavať návyky pre realizácii pokusov
- formovať poznatky v jednote s vývojom ľudského poznania. (Šebeňová, I. 2000)

Vlastná prieskumná činnosť detí predškolského veku – bádateľské aktivity sú založené na simulovaní práce vedcov – HRA NA VÝSKUMNÍKOV V MATERSKEJ ŠKOLE. Každá skúsenosť, ktorú dieťa zistí vlastnou aktivitou je preň veľkým prínosom a objavom, preto je potrebné poskytnúť mu čo najviac príležitostí a podnetov na objavovanie, experimentovanie, skúšanie a hľadanie odpovedí. Desiatky jednoduchých a pritom zábavných experimentov

s využitím dostupného materiálu sú uverejnené v knihách malých debrujárov. Počas pokusov sa deti menia na bádateľov, ktorí chcú pochopiť príčinu javov, chcú pozorovať a experimentovať, aby si overili myšlienky správne alebo nesprávne a pochybujú dovtedy, kým to nie je dokázané. Realizáciou nových a zaujímavých pokusov sa deťom otvorí cesta k získaniu a vysvetleniu poznatkov o vlastnostiach pevných, kvapalných a plyných látok a význame fyzikálnych a chemických zákonov.

Myšlienku „malých debrujárov“ som priniesol pred niekoľkými rokmi zo študijného pobytu vo Francúzsku, kde som sa zúčastnil vedecko-technickej výstavy pre deti a mládež ESI (Expo Sciences Internatinal) organizovanou Medzinárodnou organizáciou pre vedu a techniku mládeže MILSET. Postupne som na Slovensku založil niekoľko klubov malých debrujárov a Asociáciu malých debrujárov na Slovensku, ktorá je súčasťou Medzinárodnej federácie malých debrujárov FIPD. Podarilo sa mi vydať na Slovensku preklady 11 kníh pokusov malých debrujárov, ktoré vyšli v niekoľkých vydaniach. Organizoval som odborný seminár k činnosti klubov malých debrujárov „Možnosti činnosti klubov malých debrujárov na školách a školských zariadeniach“. Zo seminára bol vydaný zborník „Výchova vo voľnom čase a podnety k činnosti klubov malých debrujárov v školách a školských zariadeniach“, ktorý bol doporučený pre študentov pedagogických fakúlt ako materiál na semináre z pedagogiky. Obsahuje príspevky, ktoré odzneli na tomto seminári. Po niekoľkých rokoch som znovu „oprášil myšlienku malých debrujárov“ a pripravil som pre deti letné aktivity v Centre voľného času v Šali s množstvom jednoduchých a pritom zábavných experimentov. Počas experimentu sa deti menia na malých bádateľov, ktorí chcú pochopiť príčinu javov, chcú pozorovať, experimentovať, aby si overili svoje „hypotézy“, či sú správne alebo nesprávne. Do výchovno-vzdelávacej činnosti som sa snažil priniesť niečo nové. Chcel som ukázať, že celá výchovno-vzdelávacia činnosť počas prázdnin v CVČ môže byť „veľká prázdninová hra na vedu“. Snažil som sa tiež využiť zážitkové a aktivizujúce metódy vo výchove ako napr. brainstorming, tvorivé dielne, didaktické hry, metódy tvorivého riešenia problémov.

Kto sú malí debrujári?

Sú to predovšetkým členovia Asociácie malých debrujárov, členovia klubov malých debrujárov. Slovo DEBRUJÁR je francúzskeho pôvodu a vzniklo zo slov:

DÉBROUILLARDS - vynaliezavý, šikovný, obratný

SE DÉBROUILLER - vynájsť sa, pomôcť si v ťažkostiach, vedieť si poradiť

Malí debrujári sú spravidla deti vo veku 5 až 12 rokov, ktorí stále niečo vymýšľajú, objavujú, experimentujú, ...

„Filozofia“ klubov malých debrujárov

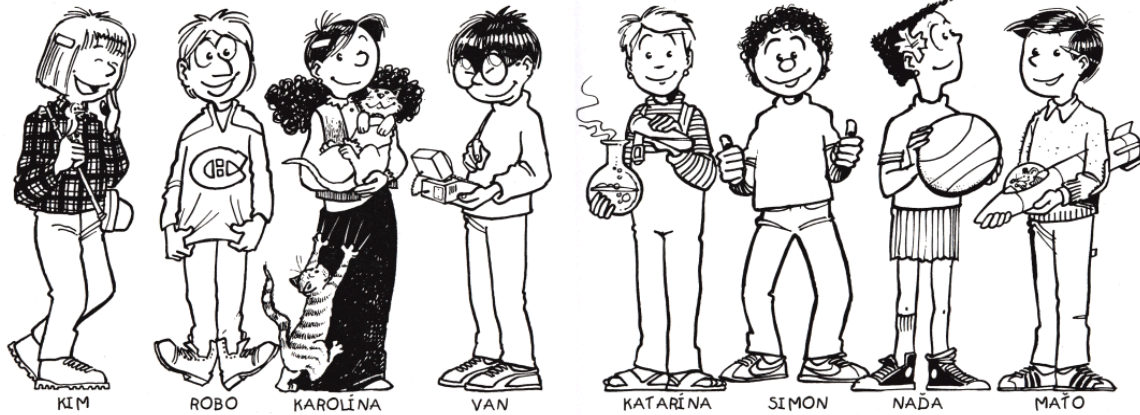
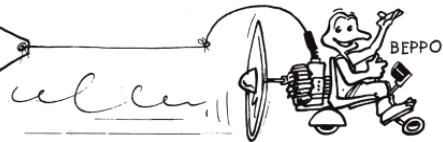
Hlavná myšlienka „malých debrujárov“ spočíva v tom, ako zábavným spôsobom deťom, ale i starším „odmystifikovať“ vedu. Existuje imaginárny Profesor Scientifix, ktorý pomocou pokusov chce, aby deti objavovali tajomstvá vedy a techniky. Pokusy sú veľmi jednoduché a rozmanité, sú zaujímavé pre deti a upevňujú v nich zmysel pre pozorovanie, pre spoluprácu, pre zodpovednosť. Rozvíjajú ich intelektuálne schopnosti a vedomosti. Využívajú ich hravosť a túžbu pre spoznávanie niečoho nového. Deti zisťujú, že aj veda je súčasťou kultúry myslenia, je to spôsob vytvorenia si skutočného obrazu sveta. Činnosť malých debrujárov je vhodná pre deti vo veku od 5 do 12 rokov. Je to vhodná príležitosť pre deti, aby experimentovali, aby hľadali odpovede na otázky, ktoré si každodenne kladú v rôznych životných situáciách. Aktivity malých debrujárov sú jedným z možných spôsobov, ako odhaliť to, čo sa zdá byť nepochopiteľné a čarovné. Sila koncepcie práce malých debrujárov je v tom, že dovoľuje odkrývať rozličné aspekty vedeckého sveta, pričom kladie dôraz aj na nové poznatky a záujmy mladých ľudí. Je aktívnym procesom učenia sa a využíva zmysel pre zodpovednosť, rozvoj experimentálnych a intelektuálnych schopností detí, rešpektuje ich záujmy a vek.

Existuje 5 hlavných princípov, ktoré by sa mali dodržiavať pri činnosti a realizácii pokusov malých debrujárov:

1. Umožňovať samostatný rozvoj dieťaťa.
2. Pokusy musia byť zábavné, aby prebúdžali u dieťaťa záujem o vedu.
3. Využívať otvorenosť dieťaťa k vedeckým javom, s ktorými sa stretáva v každodennom živote.
4. Rozvíjať ich zvedavosť a zmysel pre zodpovednosť.
5. Naviazanosť na rodinnú, školskú a sociálnu rovinu.

Neoddeliteľnou súčasťou života malých debrujárov je ich maskot žabiak Beppo a 8 kreslených postavičiek malých debrujárov, ktorí sprevádzajú deti v knihách pokusov od Profesora Scientixa - vid'. nasledujúci obrázok.

Toto sú malí debručári

Obr. - ilustrácia Jacques Goldstyn

Kreslené postavičky majú svoje mená, záujmy, charakteristické vlastnosti. Spolu so žabiakom Beppom vtipne dopĺňajú pokusy malých debručárov.

Pri samotnej príprave a realizácii pokusov je potrebné navodiť určitú problémovú situáciu, ktorú deti riešia. Pokusy sú síce jednoduché, ale o to náročnejšie je vedieť ich dobre zostrojiť, predviesť a zrozumiteľne vysvetliť. Požiadavky kladené na deti by mali byť primerané ich možnostiam a vekovým zvláštnostiam. Pokiaľ sú nároky na deti príliš malé, nepodporia ich k aktivite – nemotivujú ich k aktivite, ak sú veľmi náročné strácajú záujem o ich realizáciu. Je dôležité, aby si každé dieťa samostatne odskúšalo jednotlivé pokusy pod dohľadom dospeljej osoby a vedelo ho predviesť spolužiakom, súrodencom, rodičom.

V ďalšej časti uvádzam ukážku z pokusov malých debručárov:

50 km hĺbky,

Čudný Moebiusov krúžok

Plnený výkonový štandard	Použiť osvojené vedomosti
Špecifický výchovno-vzdelávací cieľ	Prejaviť manuálne zručnosti
Obsah činnosti	Pokusy s dvoma hárkami papiera a Moebiusovým krúžkom

Stratégie výchovno-vzdelávacej činnosti	Metóda: brainstorming Forma: tvorivá dielňa Prostriedky: papier, lepidlo, nožnice
Vyhodnotenie splnenia vytýčených cieľov a obsahu VVČ	Všetky deti urobili pokusy. Zistili, že aj s jednoduchým materiálom sa dajú robiť zaujímavé pokusy.

500 km hĺbky

Hoci to nemôžeme vidieť, žijeme v hĺbke vzduchového oceánu, v hĺbke 500 km. Všetok tento vzduch spôsobuje tlak na nás a na všetko, čo nás obklopuje. Dôvod, prečo nie sme rozdrvení týmto silným tlakom vzduchu je, že vzduch je tiež v našom vnútri a pod nami, čo spôsobuje rovnaký tlak von a smerom hore, čím sa sily vyrovnávajú.

Vzduch je v skutočnosti veľmi ľahký, ale je možné premiestniť ho obyčajným fúkaním. Urobte pokus s dvoma hárkami papiera.

Vezmite ich do každej ruky a držte ich za konce niekoľko cm jeden od druhého.

Podľa vás, čo sa stane, keď začnete nepretržite fúkať medzi listy papiera? Prírodzene, mali by sa vzdialil jeden od druhého, však? Ale prečo sa teda priťahujú?

Premiestnenie vzduchu medzi dvoma hárkami papiera znižuje tlak vzduchu v tomto mieste. Tlak zvonku na listy papiera je teda väčší, a tak sa listy namiesto toho, aby sa vzdalovali, približujú.

Čudný Moebiusov krúžok

Často sa hovorí, že každá vec má dve strany; predná strana a zadná strana tohto listu papiera sú toho príkladom (palica má tiež dva konce). Existuje však čudný tvar, nazývaný Moebiusov krúžok, na počesť matematika Ferdinanda Moebiusa, ktorý ho objavil. Tento krúžok má iba jednu stranu!

Moebiusov trik si môžete veľmi ľahko urobiť: vystrihnite pásik z papiera dlhý 30 cm a široký 3 cm; jeden koniec stočte a oba konce zlepte.

Povedali by ste, že papierový pásik má ešte stále dve strany, však? Zafarbte vonkajšiu stranu a uvidíte, že ste zafarbili celý papierový pásik! Vysvetlenie je jednoduché: existuje iba jedna strana. Dokonca Moebiusov krúžok má iba jeden okraj. Môžete to dokázať, keď urobíte čiaru po celej dĺžke papierového pásika; vrátite sa do počiatočného bodu bez toho, aby ste zodvihli ceruzku!

Tieto znaky Moebiusovho krúžku nás privádzajú k prekvapujúcim zisteniam. Starostlivo rozstrihnite papierový pásik na dve časti po celej dĺžke, približne uprostred.

Namiesto toho, aby vznikli dva oddelené papierové pásiky, ako by ste mohli očakávať, ostane z neho čudo, ktoré bude tvoriť nový papierový pásik dvakrát väčší ako pôvodný a bude mať dve strany a dva okraje.

Urobte si iný Moebiusov krúžok, a tiež ho rozstrihnite, ale tentoraz začnite strihať asi v tretine pásika. Nožnice urobia dvakrát okruh po papierovom pásiku, kým sa vrátia do začiatočného bodu. Dostanete iný nečakaný výsledok - dva papierové pásiky jeden v druhom! Jeden zostal Moebiusovým pásikom, ale trochu tenším, zatiaľ čo druhý je dvakrát dlhší ako obvod prvého, ale má dve strany a dva okraje.

Doporučená literatúra:

BEAUCHAMP, H. R.: Malí kuchári, Kolekcia pokusov malých debujárov 4, AMD Šaľa, 2000, ISBN 80-968170-2-7

BEAULIEU, J.: Fantastický výlet do ľudského tela, Kolekcia pokusov malých debujárov 5, AMD Šaľa, 2000, ISBN 80-968170-1-9

LAROCQUEA, B.: Rád robím zaujímavé pokusy od Profesora Scientifixa, Kolekcia pokusov malých debujárov 1, Amavet Bratislava 1996, ISBN 80-967665-6-5

LAROCQUEA, B.: Ďalšie pokusy malých debujárov od profesora Scientifixa, Kolekcia pokusov malých debujárov 3, Amavet Bratislava, 1998

MALÁRIK, M.: Kluby malých debrujárov, In: Žbirková, V. - Kratochvílová, E. a kol: Výchova vo voľnom čase a podnety k činnosti klubov malých debrujárov v školách a školských zariadeniach, AMD Šaľa, 1999, ISBN 80-968170-0-0

PÁVKOVÁ, J. a kol.: Pedagogika voľného času, Portál Praha, 2008, ISBN 978- 80-7367-423-6

RICHARDS, R.: Zvieratka a malí debrujári, Kolekcia pokusov malých debrujárov 2, Amavet Bratislava, 1998, ISBN 80-967665-7-0

ŠEBEŇOV, I. : Experiment ako dôležitý faktor poznávania zákonitosti prírody, In: Žbirková, V. - Kratochvílová, E. a kol: Výchova vo voľnom čase a podnety k činnosti klubov malých debrujárov v školách a školských zariadeniach, AMD Šaľa, 1999, ISBN 80-968170-0-0

ŽBIRKOVÁ, Viera a kol.: Výchova vo voľnom čase a podnety k činnosti klubov malých debrujárov v školách a školských zariadeniach, AMD Šaľa, ISBN 80- 968170-0-0

45 LAHKÝCH POKUSOV, KTORÉ REALIZUJÚ MALÍ DEBRUJÁRI od Profesora Scientifixa 1, Amavet Bratislava,1996, ISBN 80-967665-0-3

41 LAHKÝCH POKUSOV, KTORÉ REALIZUJÚ MALÍ DEBRUJÁRI od Profesora Scientifixa 2, Amavet Bratislava,1996, ISBN 80-967665-1-1

40 LAHKÝCH POKUSOV, KTORÉ REALIZUJÚ MALÍ DEBRUJÁRI od Profesora Scientifixa 3, Amavet Bratislava,1996, ISBN 80-967665-2-X

49 LAHKÝCH POKUSOV, KTORÉ REALIZUJÚ MALÍ DEBRUJÁRI od Profesora Scientifixa 4, Amavet Bratislava,1996, ISBN 80-967665-3-8

Kontakt:
Ing. Michal Malárik
Centrum voľného času
M. R. Štefánika 12, 92701 Šaľa
malarik@hotmail.com

DRUHÝ KROK - ROZVÍJAJÚCI PROGRAM PRE MATERSKÉ ŠKOLY

Eva Gajdošová

Motto: Dieťa nemáme učiť zvládať tento svet,
máme mu pomôcť vyrásť do osobnosti, ktorá ho zmení.

Učebno-výchovný program DRUHÝ KROK (v origináli Second Step) sa používa v materských školách po celom svete - v Európe, v Austrálii, v Ázii aj v severnej a južnej Amerike.

V roku 2010 dostal program DRUHÝ KROK odporúčaciu doložku Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR s možnosťou využívať ho v edukačnom procese materských škôl na Slovensku.

Jeho základným cieľom je **pomáhať učiteľom rozvíjať u detí osobnostné, predovšetkým sociálne, emocionálne, morálne aj akademické predpoklady, a to najmä tieto:**

a) **emocionálny (citový) rozvoj:** rozpoznávať city (šťastie, radosť, prekvapenie, hnev, strach, zlosť) u seba aj u druhých, správne reagovať na city iných, byť empatický, regulovať si svoje city a nálady (zamerané na upokojenie, zníženie hyperaktivity, zníženie hnevu a agresie), pochopiť správanie u iných

b) **sociálny rozvoj:** spolupracovať v tíme, prosociálne riešiť konflikty, prejavovať snahu o súdržnosť a kooperáciu

c) **morálny rozvoj:** správať sa v súlade s mravnými pravidlami a normami, pomáhať iným, byť schopný podeliť sa s vecami, byť schopný tolerovať odlišnosti iných, konať tak, aby sa neublížovalo druhým, byť priateľský a kamarátsky, odpúšťať, prejavovať súcit,

d) **akademický rozvoj:** rozvíjať vnímanie, myslenie, reč, predstavivosť, fantáziu a kreativitu, tvoriť a navrhovať možné riešenia problémov v každodenných detských situáciách.

Program zapája do rozvíjania osobnosti dieťaťa **aj rodičov a starých rodičov** a s novými netradičnými formami a metódami aktivít prispieva k dobrej tímovej spolupráci škola a rodina.

Program využíva atypické karty s fotografiami, modelové situácie každodenného detského života, karty emócií, plagáty a bábky (psík, zajko, slimák) a má tiež podrobne vypracovanú metodickú príručku pre učiteľa.

K programu je zároveň pripravené **akreditované kontinuálne vzdelávanie pre pedagogických a odborných zamestnancov materských škôl s názvom „Výchovno-preventívny multikultúrnej tolerancie žiakov proti násiliu v školách pre učiteľov materských a základných škôl“** <http://www.druhykrok.eu/pre-ucitelov-a-skoly/ucebny-plan-osnovy-a-organizacia/>, v rámci ktorého sa pripraví jednak pre efektívnu psychologickú a výchovnú prácu s deťmi novej generácie a jednak pre realizáciu aktivít v rámci programu DRUHÝ KROK. Absolúovaním vzdelávania dostáva pedagogický pracovník 15 kreditov a odborný pracovník (školský psychológ, špeciálny a sociálny pedagóg) 11 kreditov.

Program DRUHÝ KROK pre materské školy je rozdelený do troch častí:

- **Časť I: Nácvik empatie**
- **Časť II: Ovládanie impulzivnosti a riešenie problémov**
- **Časť III: Zvládnutie hnevu**

Skúsenosti a výskumy v krajinách Európskej únie, Kanady, Austrálie a USA, ako aj výskum v SR (v 16 základných a materských školách rôznych regiónov Slovenska) potvrdil **efektívnosť programu pre:**

- pozitívny rozvoj osobnosti dieťaťa, jeho sociálnych a emocionálnych kompetencií
- interakciu a komunikáciu učiteľ – deti a zmenu sociálnej klímy triedy
- dobrú spoluprácu školy s rodinou dieťaťa, a zapojenie rodičov do aktivít školy, triedy a výchovy detí
- zmenu správania u žiakov vyznačujúcich sa nápadnými osobitosťami v správaní, ktoré signalizujú disociálny alebo disharmonický vývin osobnosti,
- zníženie ADHD (hyperaktivity s nepozornosťou), agresie, násilia, ale aj silnej introverzie, hanblivosti, depresie či anxiety pre dobré riešenie konfliktných situácií v triede, konfliktov s vrstovníkmi a súrodencami so snahou riešiť rozpory s empatiou, toleranciou, dohodou a kompromisom

- rozvoj tolerancie žiakov k odlišnostiam (psychickým, telesným, národnostným, etnickým, náboženským)

Učebno-výchovný program DRUHÝ KROK by sa nemal považovať len za metódu ako žiakov učiť sociálno-emocionálnym zručnostiam, ale aj ako pomôcku, ako dosiahnuť výchovno-vzdelávací cieľ vo výučbe rôznych predmetov.

Kontakt:

Prof. PhDr. Eva Gajdošová, PhD.
občianske združenie PROFKREATIS
Bratislava
eva.gajdosova51@gmail.com

DOBRÁ PRAX V MATERSKÝCH ŠKOLÁCH

Daniela Valachová

Anotácia: príspevok prezentuje novú publikáciu určenú pre učiteľky materských škôl, ktorá je metodicky a didakticky pripravená tak, aby ju učiteľky bez problémov mohli využívať v edukačnej praxi.

Úvod

Dobrou praxou môžeme označiť prax, ktorá je osvedčená, odskúšaná a prináša efektívne výsledky v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu v materskej škole.

Čo bolo a je

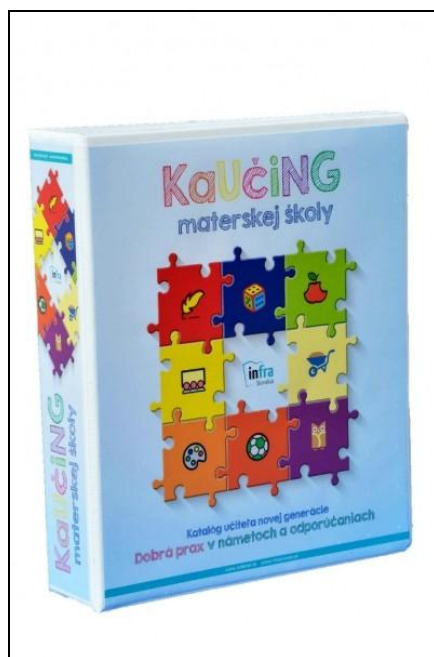

Tradičný katalóg, tzv. KAFOMET (**k**atalóg **f**oriem a **m**etódy) je metodická publikácia pre pedagógov materských škôl s množstvom edukačných aktivít a námetov na každodennú prácu s deťmi. **Obsah je v súlade so ŠVP ISCED 0 - predprimárne vzdelávanie z roku 2008.** Na obsahu sa podieľali kolegyně, učiteľky materských škôl, ktoré svoje dobré skúsenosti, svoju dobrú prax zdieľali prostredníctvom uverejnenia príspevku v tejto publikácii. Všetky príspevky majú v úvodnej časti zrozumiteľne a v súlade so Štátnym vzdelávacím programom ISCED 0 (2008) uvedené očíslované výkonové štandardy (špecifické ciele), ako aj edukačné

ciele (čiastkové ciele). Pre lepšiu orientáciu je KAFOMET rozdelený do siedmich farebných kapitol: POHYB, KOMUNIKÁCIA, POZNÁVANIE, ESTETIKA A PRAKTICKÉ ČINNOSTI, PROJEKTY A TEMATICKÉ CELKY, RIADENIE ŠKOLY, RÔZNE.

Katalóg je možné stále si zakúpiť ako dve samostatné publikácie: KAFOMET PRE MŠ VÝBER a KAFOMET pre MŠ VÝBER II, avšak už sa nebude aktualizovať, obohacovať o ďalšie príspevky obsahujúce edukačné aktivity.

Čo je a bude

S prijatím zmien – Štátny vzdelávací program r. 2015 – sme sa rozhodli priniesť učiteľkám a riaditeľkám publikáciu, ktorá už bude naň reagovať. Skratka **KAUČING** je akronym a skrýva v sebe slová: **katalóg učiteľa novej generácie** je to inovovaný, učiteľkám a riaditeľkám roky známy KAFOMET, ktorý vyšiel koncom leta v r. 2015. Jeho podtitul: **Dobrá prax v námetoch a odporúčaníach** vystihuje zámer, ktorý ako redakčná rada máme, teda prinášať kolegyniam v materských školách kvalitné a v praxi overené ciele vzdelávacie aktivity a aktuálne informácie o manažmente i legislatíve. A najmä žiadne teoretizovanie, či prázdny balast. Od roku 2016 budú vychádzať v rámci ročného predplatného aktualizácie, teda doplnky – štyri počas roka. Každá aktualizácia bude mať cca 80 strán nových

praktických edukačných námetov, zároveň v nej učiteľky a riaditeľky nájdu aj potrebné informácie z oblasti manažmentu školy a triedy.

Čo je v obsahu publikácie

Publikáciu sme zámerne koncipovali tak, aby v nej boli ciele vzdelávacie aktivity na všetky vzdelávacie oblasti podľa nového ŠVP (z r. 2015). Jednotlivé kapitoly sú rozdelené podľa vzdelávacích oblastí: Jazyk a komunikácia, Matematika a práca s informáciami, Človek a príroda, Človek a spoločnosť, Človek a svet práce, Umenie a kultúra, Zdravie a pohyb, Manažment školy a triedy. Špeciálnou kapitolou je Manažment školy a triedy s aktuálnymi informáciami pre riaditeľku materskej školy od PhDr. Viery Hajdúkovej, PhD., z MŠVVaŠ SR a pod redakčným vedením PaedDr. Ilony Uváčkovej zo ŠŠI. Všetky ciele vzdelávacie aktivity obsahujú už výkonový a obsahový štandard, ako aj evaluačné otázky. Pri každom námete je jednoduchým piktogramom uvedená veľkosť skupiny, využitie podľa ročných období, ako aj úroveň rozvoja. Aktivity sú písané zrozumiteľne, prehľadne. Postupy aktivít sú uvádzané v krokoch, nechýbajú ani dobré tipy z praxe od samotných autoriek, či námety na obmeny. Skúsená redakčná rada je zárukou kvality publikácie: doc. PaedDr. D. Valachová, PhD.; PaedDr. B. Lehotayová; PaedDr. E. Bruteničová; PaedDr. I. Uváčková; Mgr. T. Leginusová.

Možnosti spolupráce

Spolupracovať s nami môžu učiteľky a riaditeľky materských škôl dvoma spôsobmi. Jednak ako zákazník, ktorý očakáva kvalitný, praktický, odborne dobrý a cenovo prístupný produkt a ten ponúkame. V jednej publikácii totiž nájdete inšpirácie na všetky vzdelávacie oblasti, ba aj legislatívne informácie.

Druhou možnosťou spolupráce je stať sa jej spolutvorcom KAUČINGU DOBRÁ PRAX, teda publikovať vlastné overené nápady a námety, podeliť sa o skúsenosti, pretože výmena dobrej praxe je to, o čo nám v publikácii ide. Uverejnené námety sú, samozrejme, na základe autorskej zmluvy honorované.

Učiteľky a riaditeľky, ktoré by mali záujem o publikačnú činnosť, môžu svoj námet, nápad alebo praktickú časť svojej pozitívne posúdenej atestačnej práce, poslať niektorej členke redakčnej rady.

Kontakty na redakčnú radu

PaedDr. Blanka Lehotayová

lehotayova@gmail.com

doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.

daniela.valach@gmail.com

Mgr. Tünde Leginusová

t.leginus@gmail.com

PaedDr. Eva Bruteničová

brutenicova.eva@gmail.com

PaedDr. Ilona Uváčková

ika.uvackova@gmail.com

Tešíme sa na spoluprácu a veríme, že publikácia bude úspešná, uľahčí a spríjemní učiteľkám a riaditeľkám materských škôl realizovať efektívnu edukačnú prax.

Kontakt:

doc. PaedDr. Daniela Valachová, PhD.

daniela.valach@gmail.com

ZÁVER

Uverejnené príspevky z odborného seminára sú aktuálne spracované a viažu sa k cieľovému zameraniu seminára realizovaného 20.11.2015 v meste Šaľa pod názvom „Svet dieťaťa v materskej škole.“

Zborník obsahuje príspevky prednášajúcich, ktoré prinášajú podnetné informácie do pedagogickej praxe - Muzikoterapia v predškolskom výchovno-vzdelávacom procese, Akreditované vzdelávacie programy MPC, Hráme sa na výskumníkov v materskej škole a Dobrá prax v MŠ. Cieľom príspevkov je podporiť vzdelávanie učiteliek, zdokonaľovať ich profesijné spôsobilosti, podporovať aktivitu detí, ich tvorivý potenciál a rešpektovať návrhy detí na riešenie problémov.

Príspevky k inovovanému Štátnemu vzdelávacieho programu (iŠVP) približujú problematiku z pohľadu jeho tvorcov. Prednášajúci sa zhodli, že je potrebné dôkladne si naštudovať Štátny vzdelávací program pred tvorbou aj prípadným revidovaním/úpravou/zmenou školského vzdelávacieho programu.

Snahou všetkých odborníkov, ktorí sa rozhodli v minulosti, či v dnešnej dobe vstúpiť do procesu tvorby vzdelávacieho programu bolo skvalitniť a v maximálnej miere napomôcť učiteľkám materských škôl v ich práci.

Vďaka patrí všetkým pedagogickým a odborným pracovníkom (ako aj tvorcom ... Pracovného programu pre materské školy, Programu výchovnej práce v jasliach a materských školách, Programu výchovy a vzdelávania detí v materských školách (1999), Štátneho vzdelávacieho programu (ISCED 0) 2008, inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu (ISCED 0) 2015), ktorí našli v sebe odvahu zmeniť niečo v pozitívny prospech pre učiteľov a v konečnom dôsledku pre deti.

Na Slovensku sú učiteľky v materských školách ľudia s veľkým srdcom a tvorivým duchom. Verím, že do zmien, ktorými školské vzdelávacie programy prechádzajú resp. budú prechádzať, vložia veľa zo seba pre tých najmenších – pre deti.

Snahu posúvať školstvo na Slovensku vpred si veľmi vážim a cením.

Žaneta Gužíková

NÁUČNO – VÝCHOVNÁ POMÔCKA

- **cuts** -

náučno – výchovná pomôcka, vynikajúca hra pre deti na logické myslenie

Víťaz „Hlavlom roku 2013“ – (TREND EVENT EXPO)

Malá - magická - magnetická hra - je určená na podporu využívania a zvyšovania potenciálu hranice intelektového rozvoja. Certifikát a odporúčenie ministerstva školstva ČR.

História hlavlomu:

Hlavlom vymyslel Ing. Milan Havel zo Semil v Českom raji na prelome roku 2012 - 2013. Začiatkom roku 2013 začali vznikať prvé verzie hry. Začalo sa šachovnicou 6x6, potom 8x8 polí. Nasledovala verzia pre deti. Urobili sa malé zošitky so šachovnicou 6x4 a k tomu veľká tabuľa pre komunikáciu s učiteľom. Vyskúšalo sa to v školách, ale aj v škôlkach. Chodilo sa po rôznych súťažiach a záver roku bol titul „Víťaz hlavlom roku 2013“ a získanie certifikátu Ministerstva školstva ČR.

Od začiatku roku 2014 sa zdokonalila hra pre Materské školy a CUTS Pocket pre prvý stupeň základných škôl (1-4).

Vytvorili sme novú verziu, určenú pre 2. stupeň základných škôl (5-9). Nazvali sme ju Cuts Q – (Quatro). Je vhodná nielen pre základné, alebo stredné školy, ale aj pre vysokoškolsky vzdelaných matematikov. Je to ideálna pomôcka pre výučbu logického myslenia a logického postupu riešenia jednotlivých zadaní. Má šachovnicu 8x8 polí a 16 hracích kameňov, ktoré majú štyri tvary, štyri farby a každý kameň zaberá na šachovnici štyri polia. Postup hry po rozložení a označení zadania pokračuje logickými ťahmi, kde **položenie každého ďalšieho kameňa sa musí logicky zdôvodniť**.

Hlavlom je výbornou učebnou pomôckou. Predovšetkým naplňuje Komenského heslo "škola hrou". Dokáže k sebe pritiahnúť i žiakov, ktorí sa inak logickému mysleniu bránia. Zamestnáva pravú i ľavú hemisféru a núti nás ku koordinácii logického myslenia a kreativity.

Výhody hlavlomu:

- rozvíja logické myslenie
- rozvíja pravo / ľavú orientáciu PLO
- rozvíja zrakové vnímanie
- rozvíja orientáciu na ploche, priestorové videnie, tvorivosť
- upevňuje vôľové vlastnosti, vytrvalosť, nevzdávať sa
- podporuje súťaživosť detí

- didakticky vhodné, pretože dodržiava postupnosť od ľahšieho k ťažšiemu, postupné zvládanie stupňov obtiažnosti
- príprava na čítanie/ zrkové vnímanie, orientácia na ploche
- vhodné na individuálnu prácu aj skupinovú
- rozvíjanie matematických predstáv

Uplatnenie - Materské školy, Špeciálne školy, ZŠ, poradne – CPPP a P, CŠPP, vhodné pre deti so špecifickými poruchami učenia, výučba matematiky, ...

Popis hry:

Hlavoľam sa skladá z magnetickej dosky, na ktorej sú natlačené hracie polia. Niečo medzi šachom, Rubikovou kockou a sudoku, ale na ploche. Šachovnica má rozmery 6x4, 6x6 alebo 8x8 polí podľa typu hry a stručné vysvetlenie pravidiel s priloženými zadaniami úloh. K hre nám slúžia hracie kamene rôznych tvarov a rôznych farieb. Ku hre sú ešte priložené malé magnetické bodky, alebo štvorčeky na označovanie samotného zadania. Všetko je zabalené v prenosných puzdách. Každá verzia má viacero zadaní.

Pravidlá hry:

CUTS má jednoduché, ľahko zapamätateľné pravidlá. Na šachovnici najskôr vytvoríme zadanie úlohy podľa predlohy a položené hracie kamene označíme bielymi bodkami, alebo štvorčekmi.

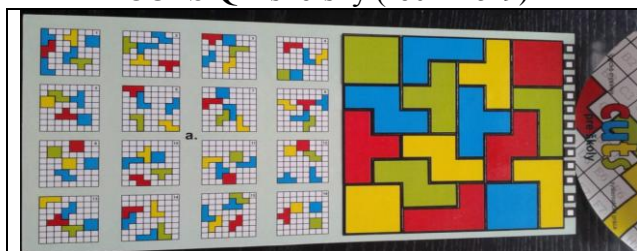
Cieľom hry je hracími kameňmi vyplniť celú šachovnicu zo zvoleného zadania.

Kamene rovnakej farby sa môžu dotýkať len rohmi!

Každá úloha má len jedno riešenie!

Náročnosť hry sa postupne zvyšuje od prvého zadania. Čím vyššie číslo zadania, tým vyššia obtiažnosť.

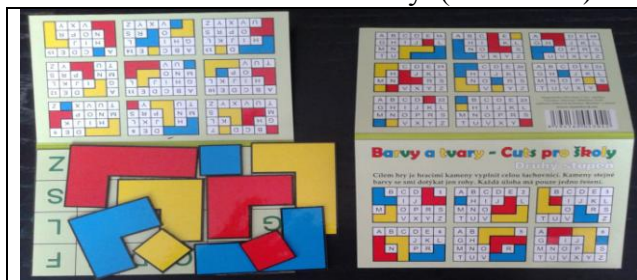
CUTS Q – školský (ročník 5-9)

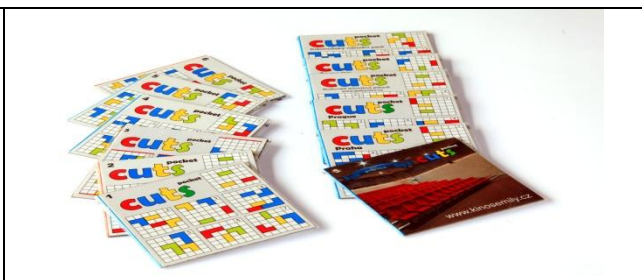
CUTS – materské školy

CUTS Pocket – školský (ročník 1-4)

CUTS - Pocket

Rozdelenie a popis školských verzií:

- 1) - **Cuts Materské školy.** Rozmery hracej dosky 32x15 cm. Šachovnica má 6x4 polí. Pri tejto hre používame tri druhy kameňov a tri farby. Deti sa navyše už v tejto verzii učia šikovnosti a dôkladnosti. Najmladší môžu začať s pravidlami Cuts až po zvládnutí vyplnenia samotnej šachovnice. Po zvládnutí úloh na hracej doske môžu deti pokračovať zadaniami z Cuts Pocket školský 1. Stupeň.
- 2) - **CUTS Q Školský (Quatro) (5 – 9).** Rozmery dosky sú 32x15 cm so šachovnicou 8x8 polí. Pre zoznámenie sa s didaktickou pomôckou je ku hre priložené postupné, logické riešenie najťažšej úlohy, so vzorom záznamu riešenia úlohy č. 16a (pre školákov). Musíme si pamätať, že vedľa riešenia spôsobom pokus - omyl, existuje i cesta úplne logická. Umiestnenie každého kameňa pri riešení zadania musíme vedieť logicky vysvetliť.
- 3) - **Cuts Pocket Školský 1. stupeň (1-2).** Zošitok o rozmere 12x8 cm. Šachovnica má 6x4 polí. Tu už musia žiaci zapojiť logické myslenie. Cuts je vhodný pre samostatnú prácu, aj v skupinách. Hodí sa i pre prácu doma, kde môžu žiaci o úlohách diskutovať aj s rodičmi.
- 4) - **Cuts Pocket Školský 1. stupeň (3-4).** Zošitok o rozmere 12x8 cm. Šachovnica má 6x4 polí. Tu už musia žiaci zapojiť logické myslenie. Cuts je vhodný pre samostatnú prácu, aj v skupinách.
- 5) - **Cuts školská tabuľa Q (Quatro) (5-9).** Veľká magnetická tabuľa pre učiteľa 32 x 32 cm s kameňmi a šachovnicou 8x8 polí. Tabuľa je určená priamo na výučbu v škole.
- 6) - **Cuts školská tabuľa 1. stupeň ZŠ (1-4).** Veľká magnetická tabuľa pre učiteľa 32 x 32 cm s kameňmi a šachovnicou 6x4 polí. Tabuľa je určená priamo na výučbu v škole.
- 7) - **Cuts školská tabuľa obojstranná.** Veľká magnetická tabuľa pre učiteľa 32 x 32 cm s hracími kameňmi, z jednej strany hracie pole 6x4 a z druhej strany 8x8 polí pre hru Quatro. Tabuľa je určená priamo na výučbu v škole, no je vhodná aj na rôzne centrá voľného času, školských družín a pod. Tabuľa aj zošitky sú označené písmenami pre komunikáciu s učiteľom. Ku tabuli je priložený leták so zadaniami.
- 8) – **Cuts školský SET Špeciál.** Set je veľmi vhodný na odskúšanie jednotlivých verzií cuts na škole, kde sa potom môžu rozhodnúť čo by bolo pre školu najvhodnejšie - obsahuje:
 - 1x školskú obojstrannú tabuľu,
 - 2x6 zošitkov pre zákl. školy 1. stupeň,
 - 6x Cuts školský Q (Quatro)
 - 2x Cuts pre MŠ

Rozdelenie a popis verzií pre voľný čas a zábavu:

- 9) - **Cuts Pocket.** (cestovná verzia). Malý otvárací zošitok o rozmere 9x9 cm so šachovnicou 6x6 polí, vhodný pre všetky vekové kategórie. V ponuke je viac druhov s rôznou obťažnosťou. Rozlišujú sa farbou okraja (modrá – ľahké, červená – stredná obťažnosť, čierna – ťažké)

10) – Cuts Stolový. Domáca verzia – dve šachovnice 6x6 a 8x8 polí. Pri hre na menšej šachovnici používame tri druhy kociek: „dvojku, roh a L“. „Kříže, jednotky a štvorfarebná kocka“ sú určené len pre hru na veľkej šachovnici 8x8 polí. Odporúčame začať na šachovnici 6x6 polí. Ku hre sú pribalené leporelá pre hru na obidvoch šachovniciach.

11) - Cuts Mini 66. Zošitok o rozmere 16x16 cm. Je určená pre náročnejších hráčov. Šachovnica 6x6 polí je rozšírená o okraje, čím sa zväčšuje možnosť vytvárania ďalších, náročnejších úloh.

12) - Cuts LINE. Rozmery dosky sú 32x15 cm. Šachovnica má 6x6 polí. Túto hru môžu hrať aj dvaja hráči proti sebe. Každý má dve farby. Hráči striedavo pokladajú vždy jeden kameň na šachovnicu podľa pravidiel Cuts, v snahe skompletizovať riadok, alebo stĺpec. Pokiaľ hráč nemá kameň ktorý možno položiť, prichádza o ťah a súper hru dohráva. Hra končí vyčerpaním ťahov, vyhráva hráč, ktorý dosiahol viac skompletizovaných riadkov a stĺpcov.

Pre zrakovo postihnutých resp. nevidiacich je vyrobená verzia (hracie dosky + zadania) na šach. 6x4 s Braillovým písmom.

Distribúcia:

WATT SK, s.r.o., Dolné Rudiny 3/225, 010 01 Žilina

IČO: 364 199 74 IČ DPH: SK 202 184 0271

tel./fax.: 041 568 80 85, mobil: 0903 522 917, 0914 249 315

www.cuts-sk.sk

bilka@watt.eu.sk

Názov: Svet dieťaťa v materskej škole
Editor: PaedDr. Žaneta Gužíková
Vydavateľ: Spoločnosť pre predškolskú výchovu – región Šaľa
Rozsah: 81 s.
Vydanie: 1.vydanie
Rok vydania: 2015

Zborník neprešiel jazykovou úpravou.

ISBN 978-80-972216-0-7

EAN 9788097221607